

SLOVENSKI JADRAN

DR. ČALAMUN BRANKO
VIA VERZI 8
KOPER

LETO I., ŠTEV. 18

Koper, sreda 30. aprila 1952

POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN

Ob letošnjem PRVEM MAJU

Letošnji Prvi maj proslavljamo v polnem zaletu borbe za zgraditev socializma, za poglobitev in razširitev resnične socialistične demokracije, za ostvareitev blagostanja naših delovnih ljudi in splošni napredek naše države. Istočasno proslavljamo letošnji Prvi maj v znamenju krepitve borbene enotnosti naših narodov in učvrstitve obrambnih sil naše države za obrambo svobode in neodvisnosti naše socialistične domovine pred napadalnim pritiskom in osvajaalnimi načrti vlade Sovjetske zveze in vlad vzhodnega bloka.

Ko branimo svojo svobodo in neodvisnost, se borimo za ohranitev miru v svetu, za razvijanje sodelovanja in razumevanja med narodi in državami. To je tudi stvarni prispevek k mednarodni solidarnosti delovnega ljudstva vsega sveta in resničnemu napredku človeštva.

Prvi maj ima za naše kraje pa še poseben pomen. Po štirih letih krvave borbe vsega našega ljudstva je naše kraje in Trst osvobodila naša zmagovita ljudska armada in prinesla prav na mednarodni delavski praznik svobodo našemu trpečemu ljudstvu. Te svobode so se naši ljudje še posebej razveselili, ker je prišla po dolgih letih zaslužnjevanja in fašističnega zatiranja.

Danes, po komaj sedmih letih, ko je zmagovita JLA porazila italijanski fašizem, pa skušajo ostanki fašističnih band vseh mogočih odtenkov in barv ponovno segati po naši zemlji in z manevri svojih spletkarjev hočejo ponovno doseči neke pravice, ki so jih ob porazu za vedno izgubili.

Naši narodi pa se niso nikoli odrekli svojim upravičenim zahtevam in ne bodo tudi nikoli popustili v svojih še bolj upravičenih težnjah. Naše delovno ljudstvo, prekaljeno v borbi proti fašizmu in v borbi za izgraditev svoje lepše bodočnosti, ima v obrambo svojih pravic močno armado. Če poraženi italijanski fašizem postavlja vprašanje Trsta, bodo naši narodi morali slej ko prej postaviti vprašanje svojih zatiranih bratov v Gorici in Slovenski Benečiji. Le tako, združeni v svobodni socialistični domovini, bomo vsi v bratstvu in enotnosti praznovali Prvi maj.

Vsem bralcem in naročnikom želita ob 1. maju uredništvo in uprava Slovenskega Jadrana vse večjih delovnih uspehov!

Pretekli petek popoldne so zaključili z vlaganjem kandidatnih list za upravne volitve na področju cone A Tržaškega ozemlja, ki bodo 25. maja t. l. Z istim dnevom so zaključili tudi s prijavi vezanih list za občine Trst in Milije, kot to predvideva italijanski volilni zakon, ki ga je ZVU razširila na Trst in okoliske občine.

V Trstu so vložili 14 kandidatnih list in sicer:

KP - STO (kominformisti), Avtonomno gibanje za Julijsko krajino, Slovansko - italijanska ljudska fronta, Fronta za neodvisnost, Italijanska liberalna stranka, Monarho - kvalunkvistična fronta, Italijanska republikanska stranka, Krščanska demokracija, Italijanska socialistična stranka (Nenijevci), Italijansko socialno gibanje (neofašisti), Tržaški blok, Monarhistična nacionalna stranka, Slovenska narodna lista in Socialistična stranka Julijske krajine.

V tržaški občini sta se prijavi dve vezani skupini in sicer: 1. Krščanska demokracija, Italijanska liberalna stranka, Italijanska republikanska stranka in Socialistična stranka Julijske krajine in 2. Monarhistična nacionalna stranka in Italijansko socialno gibanje. — Kakor vidimo so se povezale štiri italijanske iredentistične stranke, ki so imele dosedaj tržaško občino v svojih rokah in dve najskrajnejši desničarski stranki: monarhofašisti in neofašisti.

V Milijah, kjer velja kot v Trstu zakon o vezanih listah, so vložili naslednje kandidatne liste: KP-STO (kominformisti), Lista ljudske zveze za neodvisnost, Krščanska demokracija, Italijanska republikanska stranka in Socialistična stranka Julijske krajine. Zadnje tri stranke so se povezale med seboj.

V drugih slovenskih podeželskih občinah so vložili naslednje kandidatne liste: Devin - Nabrežina: Lista slovenske skupnosti, v kateri so zastopane slovenske stranke in politične skupine, ki se borijo proti povrnitvi Italije v Trst; KP-STO (kominformisti), Blocco triestino (lista skupine italijanske manjšine, ki je proti priključitvi Trsta k Italiji) in Italijanska demokratska zveza, ali lista italijanskih iredentistov, ki so se v zadnjih desetletjih naselili v devinski nabrežinski občini.

Zgonik: Lista slovenske skupnosti in KP-STO (kominformisti). Repentabor: Lista slovenske skupnosti, Neodvisna gospodarska lista in KP - STO (kominformisti). Dolina: Lista slovenske skupnosti, Neodvisna gospodarska lista in KP-STO (kominformisti).

Uradna volilna kampanja se začne 2. maja. ZVU je sporočila, da bosta obe tržaški radio-postaji na razpolago vsem političnim strankam in skupinam. Na konskem predsedništvu pa so ustanovili poseben odbor za volilno premirje, ki ga sestavljajo predstavniki vseh vloženih kandidatnih list.

Pretekli teden so kominformistični Enotni sindikati in Delavska zbornica v Trstu iz političnih razlogov razširili tudi na področje A Tržaškega ozemlja stavko italijanskih tiskarskih delavcev in novinarjev, da bi tako dokazali povezanost Trsta z Italijo.

Proti tej politični špekulaciji so odločno nastopili tiskarji Založništva tržaškega tiska, kjer se tiskata lista »Primorski dnevnik« in »Il Corriere di Trieste«. Na običnem zboru so z ogromno večino sprejeli predlog, da gredo na delo, ker napovedana stavka v Trstu ni imela nobenih vezi z zahtevami tržaških tiskarskih delavcev in je bila v Trstu napovedana samo iz političnih razlogov v podporo italijanske aneksionistične politike.

IZ SLOVENSKE BENEČIJE

List »Matajura«, glasilo beneških Slovencev, ki izhaja v Vidmu, je v svoji zadnji številki objavil vest, kako italijanski učitelji v šolah v občini Dreka tepejo otroke, če ti med seboj govorijo slovensko. List ostro protestira proti takemu nečloveškemu ravnanju italijanskega učiteljstva zoper slovenske otroke in zahteva njihovo odstranitev.

OD TRIGLAVA DO JADRANA

IZ SLOVENSKE ISTRE

PROSLAVA 11. OBLETNICE USTANOVITVE OF SLOVENIJE

V vsem Istrskem okrožju so slovesno proslavili 11. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte Slovenije. Centralne proslave v Ljudskem gledališču v Kopru so se udeležili predstavniki ljudske oblasti in množičnih organizacij ter velika množica slovenskega in italijanskega prebivalstva. O pomenu Osvobodilne fronte Slovenije sta govorila predsednik sveta za prosveto in kulturo OLO Živa Beltram in tajnik MLO Koper

FORMIRANJE NOVIH OBČINSKIH LJUDSKIH ODBOROV V ISTRSKEM OKROŽJU

Te dni so člani plenarov dosedanjih KLO formirali nove občinske ljudske odbore v Istrskem okrožju. V soboto so formirali novi občinski ljudski odbor Koper - okolica, v ponedeljek in torek pa tudi občinske odbore v Portorožu, Sičevljah, Marzighah, Šmarjah, Dekanah in Izoli-okolica.

Leon Fusili. V pestrem programu pevske, glasbene, baletne in dramske točke so sodelovali orkesteri odreda JLA iz Portoroža, komorni zbor Radia jugoslovanske cone Trsta, učiteljski pevski zbor koprškega okraja, pevski zbor učiteljskega iz Portoroža, pionirski pevski zbor gimnazije v Kopru, baletna šola iz Kopra, folklorna skupina učiteljske UPZ in člani ljudskega gledališča iz Kopra.

Slovesne proslave obletnice ustanovitve OF Slovenije so bile tudi v Piranu, Vanganelu, Šmarjah, Št. Petru in drugih krajih okrožja.

Po končanem formiranju so bile prve seje novih občinskih ljudskih odborov, na katerih so izvolili predsednika občinskega LO ter imenovali tajnika, člane komisij in ostale uslužbenke. Na prvih sejah so razpravljali tudi o prevzemu poslov dosedanjih KLO, ki se s tem dnem ukinejo.

Formiranje občinskih ljudskih odborov je začelo, kajti glede na odlok, ki so ga sprejeli na zadnjem zasedanju IOLO, se morajo v roku enega leta izvršiti volitve.

igro »Domen«. Dvorana je bila obkrajat polna. — Na predvečer prvega maja bo v Cerknici bakljada, nato pa svečana proslava s pestrnim sporedom. Na dan 1. maja bo otvoritev novih modernih tovarniških prostorov LIP.

IZ KRASA

Pred kratkim so začeli rezervni oficirji s strokovnim študijem vojaških ved. Da bo študij bolj dostopen, je sklenil okrajni odbor združenja rezervnih oficirjev vaje na terenu in sicer v Sežani, Kozini in Komnu s sodelovanjem aktivnih oficirjev JLA. V Sežani se je udeležilo študija nad 40 rezervnih oficirjev. J. V.

IZ VIPAVSKE

VIPAVA. — Predpreteklo nedeljo so bili v Vipavi trije pomembni dogodki: ponovno protestno zborovanje zoper nepravilno londonsko konferenco, občinska mladinska konferenca in jurjevanje pionirjev. Demonstracije proti nadaljevanju londonske konference so bile največje, kar jih pominja v zgodovini Vipave. Ljudstvo je skupaj z vojsko krenilo po ulicah in ogorčeno protestovalo proti italijanskemu fašizmu, ki bi hotel ponovno zaslužiti naše kraje. Z zborovanja so poslali protestno resolucijo tovarišu Edvardu Kandelju.

Mladinska organizacija se je po dolgotrajni pripravi slabo odrezala na prvih občinskih volitvah. Udeležba je bila le okrog 40%. Krivda za to je bila predvsem pri odborih mladinskih organizacij, ki niso mladino dovolj zainteresirali za volitve. Sestankov se niso udeležili aktivni LMS Vrhpolje, Lože, Slap Goče in kmetijska gospodarska šola v Lozah. Na volitvah so izvolili nov odbor in sprejeli važne sklepe.

Tradicionalno jurjevanje pionirjev je tudi letos vzbudilo mnogo ve-

selja med najmlajšimi. Učitelji in krajevna organizacija AFZ Vipava so pripravili pester spored praznovanja pomladi v cvetju in veselju.

GRADISCE PRI PRVACINI. — Pred kratkim so odprli v tem kraju Dom onemoglih. Za preureditev prostorov, ki so bili nekoč last nižjih švicarskih plemičev, je poskrbelo okrajno gradbeno podjetje. V domu je prostora za 70 oskrbovancev, katerim bodo nudili vse potrebne ugodnosti. Ureditev novega doma je znatno prispevala k izboljšanju stanja glede namestitve onemoglih, kajti do zdaj so se onemogli gnetli v domu v Renčah skupaj z duševno bolnimi.

V novem domu v Gradiscu je sedaj 21 oskrbovancev. Nekateri med njimi se bavijo tudi z ročnim delom med drugim s čipkanstvom, mizarstvom in pletarstvom. V načrtu imajo tudi izdelovanje igrač in suhe robe. Lepo urejeni in svetli prostori ter lepa sprehajališča so na oskrbovance napravila najlepši vtis in mnogim so stopile solze v oči, ko so videli, kakšno skrb jim posveča ljudska oblast.

POGLED NA VIPAVO

SPORED PRVOMAJSKIH SLAVNOSTI

Rakek: 30. IV. — zvečer množično zborovanje pred kolodvorom, nato skupen odhod na hrib Srnjak h kresovanju, kjer bo rajanje.

Postojna: 1. maja — koncert mladinskega pevskega zbora ob spremljavi godbe JLA (21 točk).

Tolmin: 30. IV. — baklada, 1. maja — proslave po vseh sedežih občin, občinski mladinski festivali.

Izola: 1. maja — dopoldne prvomajski sprevod, popoldne fizikalne prireditve.

IZ GORIŠKEGA

SOLKAN. — Na običnem zboru bivših borcev in aktivistov narodno osvobodilne borbe so člani med drugim obravnavali zadnje dogodke v zvezi z londonsko konferenco, Trstom, procesom v Luccii in zatiranjem slovenske manjšine v Italiji. Z zborovanja so poslali resolucijo maršalu Titu, v kateri ga prosijo, da posreduje pri Svetovni zvezi bivših bojevnikov, da se razveljavi sramotna obsodba italijanskih garibaldincev na procesu v Luccii, hkrati pa izražajo svoje ogorčenje nad zatiranjem Goriških in Beneških Slovencev v Italiji.

Okrajni odbor Strelske zveze je sklenil da se tekmovanje strelskih družin v streljanju zaključijo v maju, v juniju bodo občinska tekmovanja, na dan vstaje slovenskega naroda — 22. julija — pa bo okrajno tekmovanje na novem strelšču pod Panovcem, kjer bodo izbrali tudi reprezentanco za republiško tekmovanje.

V okraju bodo osnovali tudi občinske strelske odbore, uredili nova strelšča, povečali število članstva, organizacijsko utrdili že obstoječe in ustanovili nove strelske družine. J. P.

NOVA GORICA. — Zastopnik Glavnega odbora RKS dr. Dušan Reja je te dni podelil diplome najboljšim vaškim organizacijam RK in sicer Biljam, Bukovici, Crničam, Kanalu in Sempasu, medtem ko je Vipava dobila nagrado in pohvalo že ob zaključku zadnjega šestmesečnega tekmovanja.

Organizacija RKS na Goriškem šteje nad 7000 članov in 7000 pomladkarjev. V večjih centrih, kot so Solkan, Kanal, Ajdovščina in Vipava, so osnovali tudi protituberkulozne sekcije, ki so na raznih prireditvah zbrale okrog 120.000 din in to vsoto darovale najbolj potrebnim tuberkuloznim bolnikom. Goriški Rdeči križ je organiziral tudi številna predavanja za dvig higiene in zdravstva prebivalstva. Veliko pomoč so nudile organizacije tudi pri prvi pomoči ponesrečenim, pri preprečevanju pijančevanja ter pri ustanavljanju sanitarnih oddelkov po tovarnah in podjetjih. Pt.

Pavel Vrhovnik

IZ TOLMINSKEGA

TOLMIN. — Na okrajni mladinski konferenci so sklenili, da se mora povečati zanimanje za predvojaško vzgojo med mladinci. Predvojaški center v Tolminu je napovedal tekmovanje vsem centrom na Tolminskem glede discipline in strokovnega znanja. Pred kratkim so začeli s 14-dnevnimi zborovanji obveznikov predvojaške vzgoje.

BOVEC. — Priprave za turistično sezono se skrbno nadaljujejo. Pred hotelom »Golob« bodo uredili dvorišče in park, v hotelu »Kanine« pa bodo uredili večji prostor za turiste.

ZAGA. — Iz Zage pelje cesta proti italijanski meji ob reki Uši. To cesto so zgradili Italijani že pred drugo svetovno vojno, ker so po njej prevažali les, ki so ga nasekali v gozdovih ob obeh straneh reke. Z nenačrtnim izsekavanjem so tuji nekatere predele teh gozdov popolnoma uničili.

Cesto sedaj uporabljajo le za domače potrebe, je pa voznja po njej zelo nevarna. Ponekod vodi mimo prepredov, ponekod pa vse nad njo 20 do 30 m visoke stene, ki se

polagoma rušijo na cesto. Na nekaterih mestih so skale odtrgale po več metrov cestnega zidu in ga potisnile v prepad. Kljub temu so domačini premalo pazljivi in se celo ustavljajo pod visečimi skalami in se razgovarjajo. Za popravilo ceste zaenkrat ni misliti, ker bi bilo to zvezano s prevelikimi stroški, pač pa bi bilo dobro, da se ljudje zavedajo nevarnosti in se ne zadržujejo na nevarnih mestih.

SRPENICA. — Pred kratkim je mladina Srpencev uprizorila igrice »Zupanova Miska«. Vlogo župana je dobro odigral mladinec Danilo Logar, pa tudi drugi mladinci so se potrudili. V prihodnje bo treba posvetiti le izgovarjavi večjo pozornost. Pohvala gre tudi režiserki Matildi Trebše, ki je imela z igralci veliko potrpljenja in vztrajnosti. — Mladinski aktiv Srpencev je bil prvi, ki je uprizoril igro, namenjeno za nastop na mladinskem festivalu.

18. aprila smo imeli predavanje o Cankarju v okviru Ljudske univerze. Predavanja se je udeležilo precejšnje število ljudi, žal pa je bilo med njimi le malo mladine.

Naši delovni kolektivi ob PRVEM MAJU

Dve leti dela tovarne pohištva „Edvard Kardelj“ v Novi Gorici

Goriški okraj, predvsem pa sam Solkan, ima že zelo staro mizarstvo. Izdelki solkamskih pohištvenih mizarjev so še pod italijansko zasedbo teh krajev uspešno konkurirali vsem tovrstnim italijanskim izdelkom ter je vse boljše pohištvo bilo naročeno in izdelano v Solkanu. Tu je tudi bila edina gospodarsko-

varni, kjer so jim že zagotovljena delovna mesta.

Kmalu potem, ko je bila postavljena osnova tovarne v Solkanu, so pričeli z izgradnjo novih tovarniških poslopij v Kronbergu pri Novi Gorici. Gradnja je naglo napredovala, postavili in montirali so še stroje, osredotočili delavstvo in no-

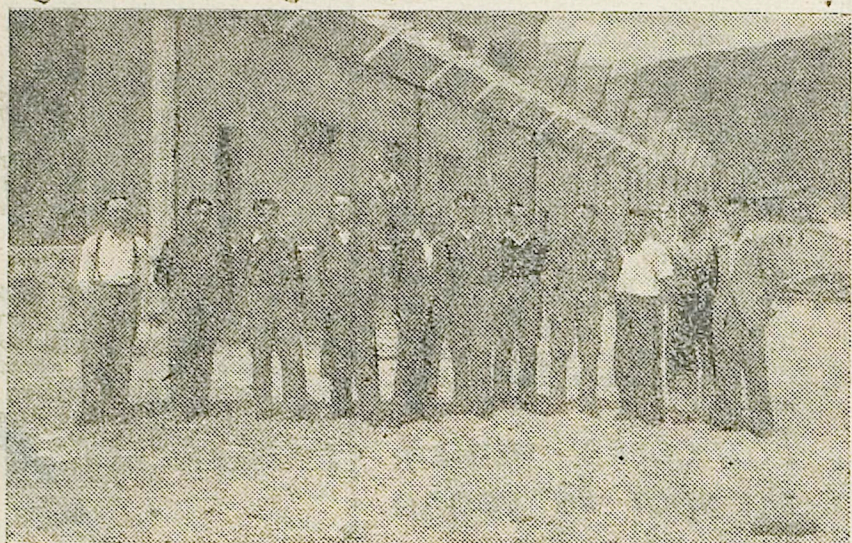
lice. Vseh zaposluje tovarna zdaj čez petsto, do konca letošnjega leta pa bo njihovo število naraslo na šeststo delavcev, ker se bo po programu še letos proizvodnja tovarne dvignila za 50%. Polno predvideno proizvodno zmogljivost pa bo tovarna dosegla šele v prvi polovici prihodnjega leta. To bo predstavljalo višek njene zmogljivosti in obenem normalno predvideno proizvodnjo. V preteklem letu je tovarna izpolnila plan po vrednosti in po asortimanu s 107%, plan prvega kvartala letos pa s 104%. Za njegovo izpolnitev se vsestransko zavzemajo vsi od prvega do zadnjega v delovnem kolektivu. Saj se dobro zavedajo, da je to njihova tovarna, da sami upravljajo z njo in da je le od njih samih odvisno, če bo uspela ali ne.

Pravi vtis o tovarni dobi človek pravzaprav šele tedaj, ko gre skozi vse njene prostore, skozi njene veliki dvorane saj merijo nekatere po 1500 kvadrat. m. Dolge so po 75 metrov in vzbujajo res pravo občudovanje. V spremstvu prijaznega direktorja tovarne, tovariša Ravnikarja, smo si ogledali vso tovarno in tudi proces proizvodnje. Pa nam skušajte slediti:

Traktorji vozijo na prikolicah že razrezani les iz lastne žage v Solkanu v skladišče rezanega lesa. Les prihaja večinoma z Gorenjskega, kjer je najboljši iz gozdov med Bledom in Bohinjem. Potem je tu še skladišče vezanih plošč, panel-

lov in furnirja, kar vse dobavlja poznana tovarna »Javora« iz St. Petra na Krasu. Pri skladišču so potem še tudi sušilnice, ki popolnoma posušijo ves les, ker je le tak sposoben za predelavo v pohištvo. Odgovarjajočega skladišča za suhi les tovarna še nima in mora misliti tudi na graditev istega, ker njegovo pomanjkanje zelo občuti. Naslednji oddelak je prirezovalnica, kjer razrezujejo les na potrebne formate. Od tu gre potem v glavno strojno dvorano, kjer ga obdelujejo. Velika dvorana (40 x 30 m) predstavlja s svojim strojnimi parkom veličastno sliko modernega mizarstva in fine strojne obdelave lesa. Nato je na vrsti takozvana »limbalnica«, kjer s klejem lepijo in sestavljajo dele pohištva in ga tudi furnirajo, nakar gre v brusilnico. Tu ga posebni stroji lepo izgledajo, nakar pride v skladišče polizdelkov, od koder ga potem prevzamejo dve moriški dvorani: ena za serijsko proizvodnjo pohištva za domače potrebe, druga pa za izvoz. Po kakovosti se proizvodnja ene in druge ne loči mnogo, razlika je v obliki pohištva, ki je pri nas precej drugačna, kot na primer pri Angležih, kjer se cela spalnica lahko vloži v eno samo omaro. Zunanost ostanje samo posteljne stranice. V Anglijo gre tudi največji del tovarniškega izvoza, nekaj pa tudi na bližnji vzhod. Izvoz gre preko podjetja »Slovenija les« v Ljubljani.

(Konec na 6./7. strani)

Upravni odbor tovarne pohištva »Edvard Kardelj« v Novi Gorici

obtniška panoga, ki je našemu človeku v teh krajih dajala dela in kruha.

Tudi v današnjih časih je mizarstvo in lastna predelava na sploh v teh krajih najbolj rentabilna gospodarska panoga. Ne samo zato, ker je veljalo za vsako ceno ohraniti tradicije solkamskega pohištvenega mizarstva in ga predvsem obdržati tudi na kakovostni višini, marveč iz gospodarskih potreb je naša ljudska oblast ukrenila vse, da se to ne samo ohrani, ampak tudi do največjih možnosti razširi. Zato so že leta 1948 bili postavljeni temelji današnje velike tovarne pohištva, ki je sprva imela osnovo samo v Solkanu, kjer ima svojo žago in skladišča, ustanovljena pa je bila obenem tudi industrijska šola, katere absolventi bi po triletnem šolanju predstavljali vsakozni sposoben, kvalificiran kader za novo tovarno. Letos bodo iz šole izšli prvi absolventi, ki bodo takoj stopili na delo v to-

varni, kjer so jim že zagotovljena delovna mesta.

va velika tovarna pohištva, ki si je nadela ime tov. E. Kardelja, je pričela obratovati.

V tovarni delajo skoraj samo domačini iz vasi bližnje goriške oko-

Delo v slogi rodi uspehe

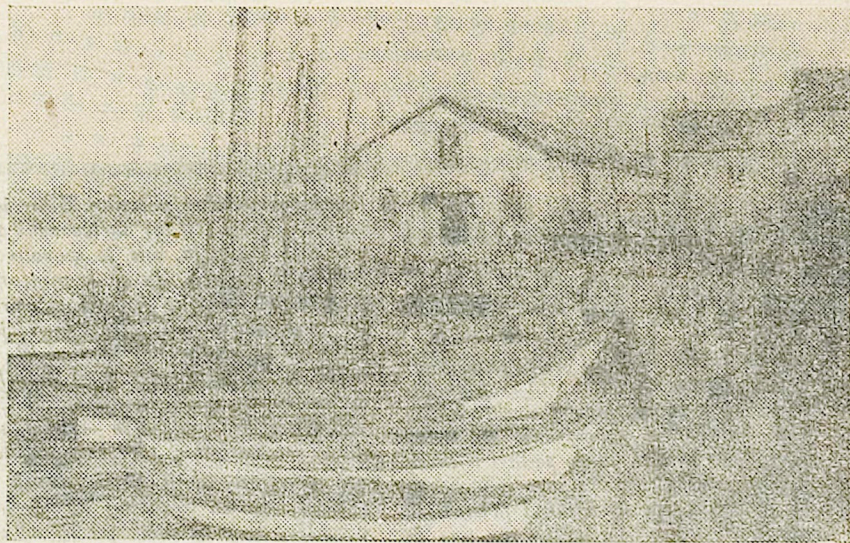
Ce ne bi zagledal spominske plošče, da je lani meseca marca delovni kolektiv tovarne za konserviranje rib De Langlade v Kopru sam pričel upravljati podjetje, sploh ne bi vedel, da sem že pred vdom v tovarno. Sprejel me je predsednik upravnega odbora tov. Giovanni Mazzelli, ki mi je razkazal tovarno in delo kolektiva, ki po številu ni velik, lahko se pa ponaša s svojimi uspehi, saj so njegovi izdelki zelo cenjeni v inozemstvu. Temu se ni čuditi, saj pri delu

v podjetju, kjer vlada popolno soglasje med kolektivom, delavskim svetom in upravnim odborom, uspehi ne morejo izostati, posebno ne v podjetju, kjer člani kolektiva z različnimi predlogi izboljšujejo proces dela.

Ne bom izdal nobene tajnosti, če napišem, da v tovarni De Langlade izdelujejo, oziroma pravilneje rečeno, konservirajo filete in sardine v olju, škembre v olju, stisnjene in siane ribe. Potek dela, od trenutka, ko pridejo ribe v tovarno, v oddelku, ki ga imenujejo kuhinja, ker v njem nekatere ribe kuhajo (sardine n. pr., ki vsakomur v olju dobro teknejo, kuhajo v pari), pa do trenutka, ko v skladišču zabojčke z gotovimi konserviranimi skatlicami v skladišču, je za vsakogar izredno zanimiv. Ker sem že omenil sardine, moram dodati, da morajo sardine potem, ko so jih očistile

tem še ni košan. Pot pripelje zatem v oddelak za čiščenje, kjer očistijo skatlice v žagovini. V tovarni imajo tudi lastno mizarstvo delavnic, ki izdeluje potrebno embalažo od sodov do zabojčkov za izvoz, v katere vložijo gotove konzerve. S tem je delovni potek košan, ostalo, kar sledi, je pa stvar komercialnega oddelka tovarne.

Pri nekaterih drugih vrstah rib postopek ni tako hiter kot pri sardinah, saj ležijo tudi do 5 mesecev v sodih s slano vodo, preden jih začnejo pripravljati za izvoz. Nekateri vložijo v lončke, ki jih neprodušno zaprejo, druge pa zopet v sode in jih odpošiljajo v sodih. Drugače je zopet pri stisnjenih ribah, ki jih stiskajo s posebno stiskalnico. V oddelku za čiščenje tudi pregledujejo gotove konzerve, če so brezhibne, če ni ostala kje kakšna luknjica itd.

Pogled na tovarno za konserviranje rib De Langlade v Kopru

pridne in sprotne roke delavk, 2 uri v sode s slano vodo, nato napojijo z njimi tako imenovane »gradele« in jih počakajo na vater. Če je slabše vreme jih posušijo v tovarni z žarčniki. Z vozički prirajo nato sardine — kot sem že omenil — v peč, kjer jih dvajset minut kuhajo v pari. Ko so »kuhanec«, potujejo v naslednji oddelak, kjer so s posebnimi stroji za njih že pripravili skatlice iz pločvine, ki so vsem ljubiteljem sardin dobro znane. Ko jim nalijejo potrebno količino olja, je ponovno na vrsti pot v kuhinjo. Takrat sardine res kuhajo dvajset minut v vodi, le da so pri tem kuhanju skatlice že neprodušno zaprte. Toda postopek s

Letošnji plan tovarne predvideva konserviranje 70 vagonov sardin, 120 vagonov slanih filetov, takojimovane ribe pepalini in še nekatere rib. Če upoštevamo še druge naloge, ki jih predvideva proizvodni plan, naj bi tovarna letos konservirala čez 200 vagonov raznih vrst rib.

Letošnji prvi maj je kolektiv tovarne za konserviranje rib De Langlade v Kopru dočkal v živahnem prijetnem tokovanju z nekaterimi drugimi kolektivi v Kopru, občudovanja pa ob prvem maju, da bo do konca leta — v kolikor ne bo objektivnih težav — izpolnil vse proizvodne in tudi ostale naloge.

KOLEKTIV, KI LAHKO SLUŽI DRUGIM ZA ZGLED

Skoraj neopazno je začela obratovati v juliju lanskega leta tovarna igel v Kobaridu. Na mestu, kjer stoji danes tovarna, so bile pod fašistično Italijo vojaške kasarne. Te kasarne pa so preuredili v tovarno igel »TIK«. Stroje za tovarno so uvozili iz Italije. Obenem s stroji je prišel tudi italijanski strokovnjak, ki je delavce uvedel v delo pri strojih. Od novembra, ko nima jo več italijanskega strokovnjaka in ko je prevzel vse upravne posle upravni odbor, se vsi delavci mnogo bolj zanimajo za delo in je seveda tudi proizvodnja večja, kakovost pa boljša.

Cepprav ima tovarna le majhno število delavcev, izdelajo dnevno tudi do 3000 igel. Marsikdo bi dejal, da je to majhno število, saj je igla prav drobna stvar. Toda prav zato da veliko dela. Zaenkrat izdelujejo samo igle za šivalni stroj in z njimi konkurirajo vsem inozemskim tako v izdelavi kot v kakovosti. To je vsekakor velika pridobitev, da ni potrebno več uvažati igel za šivalni stroj.

Surovine dobiva tovarna iz Švedske in so z njimi zelo zadovoljni. Če bo uporabno jeklo jeseniške železarne, ne bo več potrebno uvažati tujega jekla. To bo seveda prihranilo lepe devize. Tovariš direktor mi je dejal, da se kakovost igel iz dneva v dan izboljšuje, proizvodnja pa raste. Delavci se sami strokovno izboljšujejo, ker imajo vselej do dela in drug drugemu tudi pomagajo.

Volitve v upravni odbor so že zvedenaj z njimi, saj so jih imeli sredi marca. Kolektiv se je zavedal

važnosti in pomena teh volitev, zato se jih je udeležil 100%. Na zasedanju delavskega sveta so sprejeli sklep, da bodo v bodoče uporabljali novo metodo kaljenja, kakor je predlagal direktor tovarne tov. Branko Ukmarič. Za isto delo, za katero so prej porabili 10 ur, porabijo sedaj le eno uro dela. Pri tem bodo seveda prištedili lepe denarce, obenem pa se bo povečala proizvodnja igel za 5%.

Kakor vsaka tovarna ima tudi naša tovarna igel v Kobaridu svoje križe in težave. Posebno občutijo pomanjkanje orodjarne. Kolektiv pa ima 4 milijone lir, za kar si bo nabavil orodje za popravilo strojev. S tem se bodo stroji izpopolnili, v primeru okvare pa jih bodo lahko sami popravili.

Za letos imajo v načrtu, razširiti tovarno, tako da bodo izdelovali vse vrste igel od ročnih do pletiljskih. Stroje za izdelavo teh igel bodo dobili iz Nemčije, zaposlili pa bodo še kakih 20—30 ljudi. S to preureditvijo tovarne ne bo potrebno več igel uvažati. Tovarna igel v Kobaridu je med redkimi, ki ne poznajo nevarnosti izostankov. Vpaki 14 dni imajo politične sestanke, tako da so z dogodki in svetu na tekočem, seznanjajo se pa tudi z gospodarskimi novostmi. Delavci so večinoma iz Kobarida in Idrije, zato nimajo težav s stanovanji. Ker nimajo delavci doma nobenih kmetij, so zelo zainteresirani na proizvodnji.

Kolektiv tovarne igel v Kobaridu bi lahko služil marsikateremu delavnemu kolektivu za zgled.

Janko Rot

OD TEDNA DO TEDNA

Prezidij Ljudske skupščine je izdal ukaz, s katerim sklicuje 11. izredno zasedanje drugega sklica. Prva seja 11. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS se je pričela včeraj ob 10. uri dopoldne. Pred tem se je v ponedeljek popoldne šestel odbor za gospodarstvo in finance Ljudske skupščine LRS. Skupščina je razpravljala o družbenem planu LRS in zaključnem računu LRS za leto 1951.

Od srede preteklega tedna se nahaja na zdraviljenju v Sloveniji podpredsednik vlade in zunanji minister FLRJ Edvard Kardelj, ki bo tuje dlje časa na motjah v hrbljenici. Med njegovo odsotnostjo ga bo nadomestil namestnik zunanjega ministra Veljko Vlahovič.

V Pulju so pred dnevi praznovali desetletnico gledališča narodne osvoboditve. Uprizorili so partizanski igrokaz »Trojica«. Nastopila je tudi vojaška godba puljske garnizije.

Ljubljanska drama bo 4. maja gostovala v Celovcu s Kreftovo komedijo o začetkih slovenskega gledališča »Kranjski komedijanti«. To gostovanje bo prvi nastop črednje slovenske drame med koroškimi Slovenci. Gostovanje organizira prosvetna zveza ob 10-letnici nasilnega izseljevanja koroških Slovencev in oboroženega upora.

V Centralnem domu JLA se je včeraj pričel ustanovni kongres Društva rezervnih oficirjev Jugoslavije. Na kongresu so bila sprejeta pravila in izvoljen lačni odbor.

V Zagrebu se je zadnje čase zastripilo več ljudi s sladoledom. Nekatere so morali rešiti celo s tranfuzijo krvi, tako hudo je bilo zastripjenje. Oblasti so zato prepovedale proizvodnjo in prodajo sladoleda, dokler ne bodo ugotovile, kako je prišlo do zastripjenja in kdo je kriv.

Hvar bo dobil radijsko postajo, ki so jo pričeli montirati te dni. Zvočnike bodo postavili po vseh okrajih mesta. Aparatura je stokratna.

V Skoplju v Makedoniji je podjetje »Vardar« film končalo snemanje prvega makedonskega umetniškega filma »Frosina«. Film obravnava borbo makedonskega naroda med fašistično okupacijo.

Letos bodo dvignili iz morja potopljeno ladjo, ki se je imenovala »Karadjordje« in ki leži že enajst let 55 m globoko na morskem dnu pri Zlatinu, kjer je zavezila na mino in se potopila. »Karadjordje« tehta 1800 ton.

V Vojvodini in na Hrvaškem se je zadnja leta zelo razpasla muravka, hrošček, ki napada predvsem sadno in listnato gozdno drevje. Najrajši se hrani z listjem muru. Skodljivci je lani zajel deset okrajev, letos pa je nevarnost še večja. Zato so opremili šest letal in izvežbali posadke, s katerimi lahko razkužijo vse okuženo področje v Vojvodini in na Hrvaškem v dobi do treh tednih.

Ob 60-letnici maršala Tita bo letos 25. maja pritekle v Beograd 23 glavnih štafet. Poleg njih pa bodo potekale po vsej FLRJ še številne lokalne štafete. Poleg ostalih štafet bodo pritekle v Beograd 25. maja tudi štafete Trsta in Koroške.

Novost uvedbe nove tarife v železniškem prometu FLRJ je poleg znižanja cen v potniškem prometu za 10% na vseh relacijah tudi v tem, da bodo od 1. maja v veljavi tudi takojimovane »weekend« vozne karte, da bo delovnim ljudem iz mest in industrijskih centrov omogočeno prebiti nedeljo izven mest. Pri skupinskih potovanjih bodo skupine od 5 do 29 ljudi dobile popust 67% ne glede na dolžino relacije, skupine čez 30 ljudi pa 75% popust.

Londonski mešetarji, nobene podpore neofašistični politiki Italije!

Našemu življu v Trstu so dobro znane posledice, ki jih je imela in jih še ima tristranska izjava iz leta 1948, izjava, ki je bila v resnici samo predlog treh od 21 držav, ki so mirovno pogodbo podpisale in ki je bila namenjena zgolj za volivno podporo De Gasperiju pred takratnimi političnimi volitvami. Če pomislimo, da italijanski pravni učenjaki na podlagi tega volivnega De Gasperijevega pripomočka ustvarjajo in z žilavo vztrajnostjo propagirajo teorijo o »neugasli suverenosti«¹ italijanske države nad Tržaškim ozemljem, če upoštevamo dejstvo, da je rimskim izsiljevalcem ponovno uspelo v Londonu izsiliti nekaj koristi zase, nam postane še bolj očitno, da rezultati sedanjega mešetarjenja v Londonu, ki bodo dali v roke celotne resorje v cona A rimskim pohlepnežem in s tem tudi formalno potrdili že vse doslej uzurpirano oblast, še v večji meri kot katero koli dosedanje popuščanje preudicirajo rešitev tržaškega vprašanja. Nam vsem pa je jasno, da bi celo formalna uzakonitev sedanjega stanja v Trstu, da ne govorimo o novih privilegijah Italiji, privedla do nove zaostritve položaja, kar nikakor ne bi koristilo življenju Trsta niti miru v tem delu sveta.

Italijanski »imperij«² je čisto v svoji zgodovini izkoriščal Trst kot izhodišče za svoje osvajalne namene proti jugoslovanskemu ozemlju. Namesto, da bi zahodne velesile enkrat za vselej odpravile italijanskemu imperializmu take in podobne želje, so pristale na londonsko barantanje, ne da bi poklicale na konferenco tudi Jugoslavijo. Brez sodelovanja Jugoslavije pa je Trst samo predmet barantanja med velesilami za hrbtno jugoslovanskih narodov. Jugoslovanski narodom, kakor tudi vsem Slovincem na Tržaškem in v Italiji je še vedno v spominu, kako je Jugoslavija izgubila po krivdi Sovjetske zveze Trst in Celovec. Danes sicer Sovjetska zveza ne sodeluje na konferenci v Londonu, toda Sovjetska zveza je vedno nastopala proti rešitvi tega vprašanja in njeno stališče tudi danes ni drugačno.

Vprašajmo se samo, kdo je nastopil jasno in odločno proti tej konferenci? — Proti tej konferenci je nastopila v svojo odločnostjo jugoslovanska vlada in vsi jugoslovanski narodi. Proti tej konferenci je nastopilo prebivalstvo jugoslovanske cone Tržaškega ozemlja, vse slovensko prebivalstvo anglo-ameriškega ozemlja in tudi tržaško delavstvo je s svojim odklonilnim stališčem do fašistične stavke obsodilo londonsko knferenco. Le moskovska podružnica v Trstu je molčala, čeprav se Vidali naziva kot »najdoslednejši zagovornik STO«. Toda eno je, kar Vidali sedaj pred volitvami govori, drugo pa, kar si želi. Londonska konferenca je za Vidalijsko goro, ki je rodila »mrtvo miš«, je komedija, ker ne more uresničiti tega, kar si on želi: priključitev STO k Italiji v »interesu miru«. Pravilno je zapi-

sal pred dnevi nek indijski list, »da je Sovjetska zveza vedno bila nasprotna rešitvi vprašanja Trsta, da bi osamila Jugoslavijo. Samo tako si je moglo pojasniti akrobatske skoke v stališčih KPI do tega vprašanja.«³ Toda jugoslovanski narodov, kakor tudi Slovencev na Tržaškem in v Italiji ne bomo osamili nobeni manevri velesil, nobeno londonsko mešetarjenje, nobeno fašistično vpitje in nobeni pohlepi italijanskih imperalistov. Naše ljudstvo je italijanske pohlepneže že enkrat pregnalo v njihovo madrepatrijo. Naše ljudstvo sicer nikoli ne bo pozabilo zgodo-

vinskih krivic, ko je moralo pustiti v interesu miru tujem Trst, Celovec in Gorico, toda tisti, ki mešetarijo z našimi ozemlji, prepojenimi s krvjo neštevilnih naših borcev, naj se zavedajo, da so bile to naše največje žrtve zaradi svetovnega miru. Naše ljudstvo ne bo nikoli dovolilo, da bi italijanski fašizem ponovno zaslužil naš živelj kjerkoli na naši zemlji. Naše ljudstvo vsakodnevno dovolj jasno odgovarja londonskim mešetarjem in njihovim italijanskim izsiljevalcem: interes miru zahteva, da ne sme dobiti neofašistična politika Italije nobene podpore!

Ob zvokih orkestra londonskih mešetarjev se italijanski neofašizem nemoteno bohoti po De Gasperijevo »demokratično«⁴ Italiji

Stara navada železna orjica

V nedeljo dopoldne bi se moral vsiti v Pan Mun Jomu na zahtevo delegacije Združenih narodov plenarni sestanek glavnih delegatov. Pred sestankom so nekateri severnokorejski novinarji izjavljali, da bo prinesel sestanek odločitev: premirje ali nadaljevanje vojaških operacij v velikem obsegu. Sestanek pa je bil preložen na nedoločen čas. Severnokorejska delegacija je na preložitve sestanka pristala.

Dobro obveščeni krogi v Washingtonu so izjavili, da je vzrok preložitve sestanka v tem, ker je ena izmed zainteresiranih vlad zaprosila, naj se sestanek preloži, da

bi se ji omogočilo proučiti posledice najnovejših ukrepov, ki jih namerava podvzeti Združeno poveljstvo. Ni pa bilo javljeno, katere vlada je to zahtevala in kakšne ukrepe namerava podvzeti Združeno poveljstvo na Koreji.

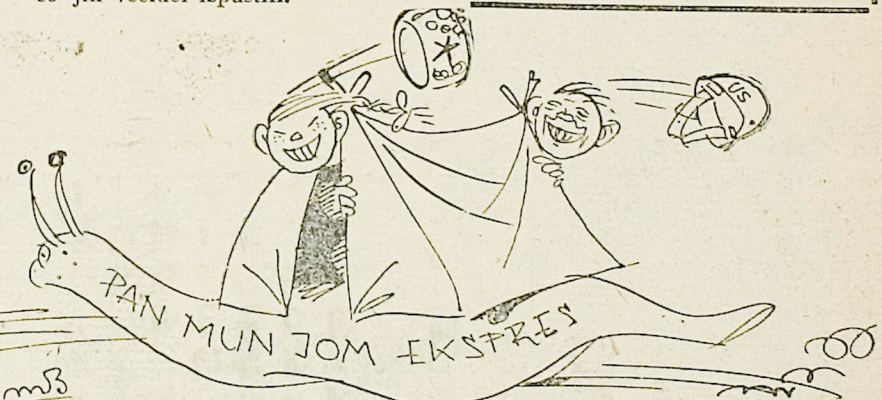
Delni neuspeh generala Eisenhowerja na priprav- ljalnih volitvah v ZDA?

Po zadnjih rezultatih pripravljanih volitev v ZDA je podoba, da je republikanski senator Taft odnesel delni uspeh. Opazovalci cenijo, da je bilo na pripravljanih volitvah izvoljenih najmanj 33 republikanskih delegatov, ki bodo na strankinem kongresu glasovali za Tafta. Največ glasov je dobil v Arizoni, Arkansasu in Virginiji. Po drugi strani pa je bilo pri volitvah izvoljenih tudi 22 delegatov, ki se bodo na strankinem kongresu izrekli za generala Eisenhowerja. Po centvah ameriškega tiska računa lahko senator Taft sedaj z 266 delegati na bodočem strankinem kongresu, medtem ko ima Eisenhower na svoji strani 233 delegatov. Da postane uradni kandidat republikanske stranke, mora kandidat dobiti na kongresu 603 glasove, Eisenhower je imel priložnost zopet na pripravljanih volitvah v državi Massachusetts, ki so bile večeraj, da izboljša svoj položaj v odnosu do Tafta. Tudi v državi Missouri ima dobre izgleda. Po drugi strani pa je Taftu zagotovljen uspeh v državi Ohio, ki jo je doslej zastopal v senatu.

Francosko - tunizij- ski spor še vedno ni rešen

Francoski generalni rezident Hauteclocque in tunizijska vlada pripravljata dokončne načrte za sestavo francosko - tunizijske komisije, ki bo proučevala francoski program za reforme v Tuniziji. Generalni rezident Hauteclocque je predložil v soboto beju sporočilo o svojih razgovorih v Parizu v zvezi s sestavo komisije in njenimi nalogami. Predsednik tunizijske vlade Salah Edin Bakuš želi, da bi komisija začela delati že pred 20. majem.

Prvikrat po mnogih tednih je izšel v nedeljo socialistični časopis »Fraternité«. Časopis je prenehal izhajati iz protesta proti francoskim varnostnim ukrepom v protektoratu, in sicer, da je njegovo ponovno izhajanje dokaz, da je popustila napetost. V tunizijskih šolah in kolegijih pa se nadaljujejo neredi. V neki tehnični srednji šoli je policija razgnala nacionalistično mladinsko demonstracijo. Prijetih je bilo 52 učencev, vendar so jih večidel izpustili.

NA KRATKO

Francoski ministrski svet je odobril Pinayev predloge za znižanje državnih izdatkov za 100 milijard dinarjev in za blokiranje 95 milijard državnih investicij, dokler ne bo mogoče tega denarja dobiti s posojilom.

V nedeljo so se v Bonnu sestali predstavniki francoske socialistične stranke, nemške socialdemokratske stranke in angleške laburistične stranke, ki skušajo najti osnovo za skupno politiko v trenutno najvažnejših evropskih vprašanjih.

Ameriški veleposlanik v Jugoslaviji George Allen je pred svojim odhodom v Beogradu izjavil, da je po njegovem mnenju nevarnost sovjetskega napada na Jugoslavijo manjša kakor pred dvema letoma.

Francoska skupščina je po dolgih poročnih mukah pobrila načrt evropske vojske, postavila pa je pogoje, da dobi Francijo primerna jamstva za primer, če bi Nemčija izstopila iz evropske vojske, s pomočjo katere bi prišla do vojaških oddelkov in orožja.

V ponedeljek je stopila v veljavo mirovna pogodba s Japonsko. Ob tej priložnosti je izdal general Ridgway poslanico japonskemu narodu, v kateri zatrjuje, da ZDA nimajo namena podaljšati brez vzrokov bivanje lastnih čet na Japonskem in da bodo ameriške sile ostale na Japonskem zgolj zato, da bi skrbale za obrambo države, dokler Japogonska sama ne bo kos tej nalogi.

V razgovorih med Egiptom in Veliko Britanijo je ponovno prišlo do zastoj. Glavna sporna točka je še vedno Sudan. Egipčanski krogi v Londonu so zelo pesimistični in smatrajo, da niso razgovori med zunanjim ministrom Edenom, britanskim poslanikom v Kairu Stevensonom in sušanskim guvernerjem Robertom Howejem pripomogli k nobenemu napredku.

Vidalijeve pristasi so le spoznali dvoličnost njegove politike

Te dni se je začela volilna kampanja za občinske volitve, ki bodo 25. maja v cona A Tržaškega ozemlja, čeprav je njen uradni začetek določen za 2. maj. V glavnem se bodo udeležile letošnjih volitev iste stranke in grupacije kot leta 1949. Novo je to, da se slovenske stranke udeležijo letošnjih volitev v podeželskih občinah z listami slovenske enotnosti, ki so izraz strjenosti vseh Slovencev in sedanjem trenutku, ki italijanski imperializem posega po Trstu ter se hoče še bolj trdno zasedrati v upravi sosednje cone.

Ze tabor na velikonočni ponedeljek v Bazovici je pokazal, kaj pomeni enotni nastop vseh Slovencev. Silovita reakcija s strani italijanskih iredentistov, ki pa se niso drznili omalovaževati veličastne manifestacije desetstisočev Slovencev ter nizkotni napadi kominformističnih narodnih izdajalcev predvsem v listu »Delo«⁵ dokazujejo, da se sovražniki slovenskega naroda zavedajo pomena enotnega nastopa vseh Slovencev. Zlasti kominformistično vodstvo, ki se je znašlo v zadnjem času razkrinkano kot pripraga iredentističnega vo-

za, ki skuša spraviti Trst pod Italijo, se besno trudi, da bi s klevetanjem in s kričanjem obdržalo zape-ljane Slovence, ki so mu do sedaj morda še sledili. Toda zadnji njihovi volilni sestanki po slovenskih vaseh so pokazali, da so njihovi pristasi le spoznali, kako jih vodijo za nos in da so spregledali vso dvoličnost njihove politike.

Medtem pa se kominformistično vodstvo trudi tudi med Italijani, da bi se pokazalo kot branilec mirovne pogodbe. Ves kominformistični aparat je na nogah, da bi zabilal vtis Vidalijevih nastopov v Italiji, kjer je govoril, »da je potrebno hitro postopati, če se hoče rešiti Trst, to najbolj italijansko mesto,«⁶ ter je s svojimi govori podprl volilno kampanjo italijanske kominformistične stranke v Južni in Srednji Italiji, ki se trudi, da bi prekosila v šovinizmu vse ostale italijanske stranke. Tržaški delavci, ki morda niso dobro informirani o Vidalijevih nastopih po Italiji, pa se ne bodo dali prevarati, ker so imeli priliko videti ob priliki zadnjih iredentističnih nastopov po 20. marcu v Trstu vso propadlost

kominformistične politike. Kdor je še verjel demagogiji, ter šarlatanski zgovornosti Vidalija, mu je moralo odpreti oči dejstvo, da so kominformisti podprli tržaške fašistične izgrede ter poznejše delodajalsko izprejeto s polurno solidarnostno stavko. Da izbrise ta porazni vtis med tržaškim delavstvom, vodi kominformistično vodstvo silno kampanjo — seveda ne proti iredentistom ter fašistom, temveč predstavnikom tistih strank ter skupin, ki so resnično za Tržaško ozemlje. V prvi vrsti pa so njihove klevete naperjene proti slovensko-italijanski ljudski fronti, proti Jugoslaviji in seveda proti naši coni. Zopet pogrevajo že stare izrabljene fraze o »baratto infame«⁷ ter skušajo izbrisati med tržaškim ljudstvom pričanje, da je edino Jugoslavija tista, ki se bori za neodvisnost in za demokratične pravice tržaškega prebivalstva. Kdo mešetari, kdo gazi mirovno pogodbo in pravice tržaškega prebivalstva, je pokazala sedanja londonska konferenca in prav kominformisti so ne upajo v njihovem glasilu »Unità«⁸ ničesar reči zoper to mešetarjenje. Kako neki, ko pa njihovo vodstvo v Rimu zahteva za Italijo ne samo Trst, temveč vso Istro, Pulo in Reko.

Zanimivo je, kako skrbno Vidali skuša sedaj v zadnjem momentu skri-

ti svoj iredentizem. Povezal se ni niti z italijansko socialistično stranko, ki je v Italiji in tudi v Trstu podružnica kominformistične stranke in nekaka vaba za tiste, ki jim je Togliattijev stalinizem premočan. V Trstu Nennijevi socialisti nastopajo samostojno ter imajo »drugačno stališče v pogledu rešitve tržaškega vprašanja«. Tako pravijo kominformistični voditelji, da imajo v resnici prav isto stališče do tržaškega vprašanja kot njihovi nennijevski sateliti. Toda — tržaške delavce je treba čimbolj zavarati, po drugi strani pa naj Nennijevi socialisti zaradi njihovega »drugačnega stališča«⁹ ujamejo kakšnega kalina iz vrst italijanskih nacionalistov. Vidali pa lovi med tržaškimi delavci, ki ne marajo Italije in fašizma, katerega bi prinesla Italija v Trst.

Tržaške iredentistične stranke nastopajo pri teh volitvah sicer razdrobljeno. Demokristijani, socialisti Julijske Krajine, liberalci in republikanci — stranke, ki so že doslej seboj jemale občinski odbor, so se med seboj povezale. Povezali sta se tudi skrajno desničarski stranki monarhisti in italijansko socialno gibanje. Iredentistične stranke, predvsem pa demokristijani računajo kot pri prejšnjih volitvah predvsem na 30 tisoč volilcev, ki bodo prišli voliti iz Italije ter na osem tisoč ezulov, ki so

lani dobili v Trstu rezidenco in s tem tudi volilno pravico. Tržaški iredentisti, ki imajo v rokah ves aparat, so si poskrbeli tako kot pri prejšnjih volitvah za sigurne glasove. Letos je volilnih upravičencev nad 201 tisoč odločno preveč za število tržaških prebivalcev. V teh 201.000 tisoč volilnih upravičencev so skriti deset tisoč in deset tisoč volilcev iz Italije, ki že desetletja ne živijo v Trstu, pa so jim vendarle poslali volilna potrdila.

Kljub tej sigurni rezervi pa imajo letos tržaški iredentisti strah pred porastom glasov tistih strank, ki so za neodvisnost Trsta. Ta strah je upravičen, kajti velik del tržaškega prebivalstva, gotovo pa vsi tisti, ki so resnični Tržačani, nočejo Italije, nočejo fašizma in revščine, kar jim edino lahko Italija nudi. Zato pa so bili potrebni vsi mogoči manevri, da bi lokalni iredentisti in italijanska vieda zastrašili tržaške volilce. Od londonske konference do datuma volitev, ki je isti kot za volitve v Južni in Srednji Italiji, od italijanskega zakona za povezavo list pa do vseh mogočih pritiskov gospodarskega in političnega značaja, vse to naj bi pripomoglo iredentističnim strankam do zmage na volitvah. Toda kljub temu lahko pričakujemo okrepitve vseh tistih strank in skupin, ki so za samostojnost Trsta.

Ali ste že kdaj pomislili, kolikšne so lahko koristi od dobre kmetijske zadruge?

Tudi danes pride kmeti mnogokrat v denarne stiske. Morebiti bi rad popravil gospodarsko poslopje, ali pa je prišla bolezen v hišo, potrebuje pa več denarja, kakor ga ima pri roki. Kako si bo pomagal? Pred vojno je bila skoraj v vsakem večjem kraju zadruga hranilnica, kamor so ljudje vlagali svoje prihranke, potrebni pa dobili v njej posojilo. Zaradi slabega gospodarjenja v teh kreditnih zadrugah in zaradi vojnega razdejavanja so te hranilnice propadle.

Kaj pa sedaj? Ali kmet res nima možnosti, da bi prišel do posojila, če državna investicijska banka nima na

razpolago kreditov? Skoraj v vsaki vasi posluje splošna kmetijska zadruga. Njen posel ni samo ta, da se bavi s trgovino, temveč mora skrbeti tudi za pospeševanje gospodarstva na svojem področju. Poleg drugih odsekov ima lahko tudi kreditni odsek, ki bi zbiral prihranke od kmetov, obnem pa dajal potrebnim posojila.

ZDRAV TEMELJ ZA BODOČO ZADRUGO HRANILNICO

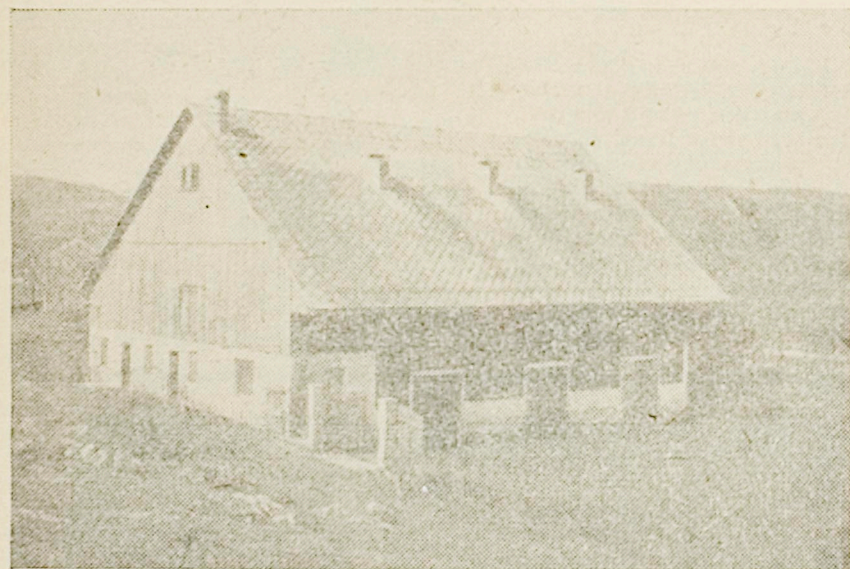
Da se tak odsek obnese, se lahko pripravi v kmetijski zadrugi v Prestranku. Tam so kreditni odsek ustanovili že leta 1949. V zvezi z novimi načeli pa ga nameravajo preobnoviti v zadrugo hranilnico, ki bi zajela ves okoliš do St. Petra in Cerknice. Do sedaj imajo že 214 vlagateljev, največja vloga pa je bila 51.000 din. Posojila dajejo za gospodarske potrebe (popravila zgradb, nakup živine itd.) in v potrošne namene. Za gospodarske potrebe si more zadrugnik izposoditi največ 30.000 din, za potrošne namene pa največ 15.000 dinarjev, zakaj sredstva so omejena. Po pravilniku morejo le 40 odstotkov vlog uporabiti za posojilo, 60 odstotkov pa za obratna sredstva zadruge. Če se bodo dvignile hranilne vloge, bo tudi možnost posojil večja, tako pa v posojilih še ne morejo kriti potreb v zadostni meri.

Glede kreditnega poslovanja pa so šli v tej zadrugi še korak dalje. Ves odkup kmetijskih proizvodov se pravzaprav vrši preko kreditnega odseka.

Ce kmet proda zadrugi svoje pridelke (mleko, živino ali les), pa takrat ne potrebuje denarja, mu ga vpišejo v hranilno knjižico; ko pa denar potrebuje, ga dvigne. Poleg blaga za osebno potrebo, oskrbuje zadruga svoje člane tudi z dobrimi semeni in umetnimi gozdi. Na ta način je bil letos promet kreditnega odseka že v dveh mesecih nad 1.500.000 dinarjev.

POT DO DOBRE IN ZDRAVE PLEMENSKE ŽIVINE

Ne smete pa misliti, da sta trgovina in poslovanje s krediti edino delo kmetijske zadruge v Prestranku. V zadnjem času posvečajo veliko pažnjo

Ovčar in Knežaku

napredku živinoreje. Redovnika za živino in mlečne kontrole do sedaj sicer še niso vodili, toda na zadnjem obnem zboru so sklenili, da bodo čimprej tudi to uvedli. Prav tako so sklenili, da bodo dajali premije za dobro plemensko živino (od lanskega dobička so v ta namen določili 50.000 dinarjev). K dobri plemenski živini pa bo mnogo pripomogla tudi plemenilna postaja, ki jo je zadruga organizirala skupaj z državnim posestvom in prispevala v ta namen 20.000 din (kar pa se nam zdi premalo). Plemenilna postaja, last državnega posestva, ima 3 bike, 3 žrebce, 1 merjesca pa bodo še nabavili. Glavno delo zadruge je glede tega predvsem propagandnega značaja, da je namreč pridobila člane, da so začeli goniti živino na postajo. Ker namreč tu vsako prignano kravo vpišejo in ji pripno na uho številko, so bili kmetje sprva precej nezaupljivi. Sedaj pa to nezaupanje že ponehava.

Kakšen namen ima plemenilna postaja? Najprej ta, da bi v vsem okolišju zaredili le sivojavo goveda (tam kaj nekateri posestniki rede še smendolsko pasmo). Drugi namen postaje pa je zatiranje jalovosti, ki je tudi v tem okolišju precejšnja. Zato pred pripuščanjem vsako kravo pregleda veterinar in bolnih ne pripuščajo, tem-

V KATERI ZADRUGI SO SE ŠE SPOMNILI NA ŽIVINOREJO

Glede tega so nekoliko na boljšem v kmetijski zadrugi Knežak. Tu nas bo prvenstveno zanimala njihova ekonomija. Zakaj prav ta? Zato, ker so gospodarjenje na njej, kakor malokje, naslonili na možnost, ki jim jih zemlja nudi. Ekonomija obsega 113 ha zemlje, večinoma pašnikov in košenin; kako bi to zemljo najbolj izkoristili? Spomnili so se, da so pred vojno kmetje na tem okolišju redili nad 800 ovac. Začeli so z ovčerejo. Maja lanskega leta so nabavili 40 ovac, letos pa jih imajo že 140. Pa ne tiste pasme, kakor so jih imeli lanske leto. (Od te pasme jih imajo le 60, a še te nameravajo zamenjati kakor so druge.) V enem letu so si namreč pridobili že precejšnje izkušnje. Prejšnje ovce so imele nekoliko finjšo volno, bile pa so slabe mlekarice. Nove pa so dobre mlekarice, volno imajo nekoliko slabšo, količinsko pa nič manj kakor prejšnje. Iz mleka pa bodo izdelovali sir in si tako povečali dohodke. Na sedanjih pašnikih bodo lahko redili okrog 300 ovac. Če bi pa kmetje še privatne pašnike priključili, bi lahko naraslo to število na 800. Menimo, da to ne bi bilo posebno težko, ker bi šlo pri tem v glavnem le za dobro organiziranje skupne paše.

več zdravijo. Pregled in zdravljenje sta brezplačna. Tudi uspeh se je že pokazal. 21 jalovih krav so že ozdravili (čeprav postaja dela šele od srede letošnjega januarja) in po pripuščenju niso pokazale zvrženja.

Zadruga gradi dva zadruga doma (v Prestranku in Orešku), ki dejoma že služita svojemu namenu. V mlekarni, ki je že izpred prve svetovne vojne, manjkajo nekateri stroji. Iz lanskega pribitka zadruge so določili 435 tisoč dinarjev za investicije, iz česar nameravajo obnoviti mlekarno, nabaviti 2 koshnice in 2 težka pluga in opremo za pisarno. Kljub temu pa uspehi v večanju zadrugne imovine s socialističnim gospodarstvom, kar je ena izmed glavnih nalog kmetijskih zadrug, niso posebno veliki.

mo še druge, da s tem pokažemo, kako raznovrstne so naloge splošnih kmetijskih zadrug. Razen s kmetijstvom se lahko ukvarjajo tudi z obrtjo. In tudi potrebno je, da se s tem ukvarjajo. Za kmeta je včasih prav tako pereče, kam bo dal konja podkovati, kakor kam bo gnil kravo, kadar se poja. Pa popravilo voz, čevljev in drugega? Za vse to lahko skrbijo obrtni odseki v kmetijski zadrugi. V Knežaku imajo več takih odsekov. Kovarški na primer se ni baval samo s kovadskimi uslugami, temveč je zbiral tudi staro železo, odtupil ga je za nad 100.000 din. Čevljarški in krojaški odsek pa sta poleg izdelave novih stvari popravljala tudi stare obleke oziroma čevlje. Zal so v preteklem letu delali vsi trije odseki z izgubo. Letos, ko bodo delali po gospodarskem računu, bodo morali biti seveda tudi ti odseki rentabilni. Zato bodo neka-

G A B E R

teri odseki nekoliko zmanjšali število delavcev. Zamisljeno je, da bo imel krojaški odsek namesto 7 samo 3 ljudi.

Kako pa so v zadrugi krili primanjkljaj (vsj trije odseki so ga imeli za okrog 90.000 din)? Nekaj izgube sta imela tudi kmeti ter ekonomija, ki ji je zaradi suše lanskega januarja in februarja zmanjkalo sena in ga je morala po visokih cenah kupiti; letos pa so imeli sena dovolj. Kar pogledimo. Gostilna jim je dala 190.000 dinarjev pribitka, mlatilnica, ki so jo imeli v najemu, 39.000 din, pekarna 30.000 din, lesni odsek pa okrog 4 milijone 900.000 din. Mistimo, da je to kar lep poslovni uspeh.

NJIHOV ZADRUGNI DOM JE PRAVA PALACA

Doslej smo že večkrat omenili, kaj bo posamezna zadruga naredila v bodoče. Morda si bo kdo mislil: kaj pišete o načrtih, ki mnogokrat ostanejo samo na papirju. Pokažite rajši, koliko so z dosedanjim delom posamezne zadruge pokazale svojo sposobnost in upravičenost obstoja. Toda tako mišljenje ni povsem pravilno. Načrt bodočega dela je za zadrugo prav tako pomemben kakor doseženi uspehi. Ali pa še bolj. Marsikatera zadruga je doslej slabo gospodarila, z zdravimi sklepi na obnem zboru in s pomočjo dobrega načrta pa se lahko njeno poslovanje popolnoma preokrene. Seveda, če zadruga sklepe obnega zbora potem v resnici izpolni. Narobe pa lahko dobra zadruga, ki ne napravi dobrega načrta, zdrkne nazaj, zalde v denarne težave, ne odigra tiste vloge, ki ji je namenjena. Vsaka zadruga si bo morala v bodoče napraviti večleten načrt svojega dela, da bo lahko pravilno usmerjala razvoj kmetijskega gospodarstva v svojem okolišju. Takih načrtov doslej večina kmetijskih zadrug še nima, pač pa so si letos nekatere postavile prav dobre letne načrte.

Poglejmo, kakšen načrt za tekoče leto so si postavili v kmetijski zadrugi pri Sv. Antonu v koprskem okraju. Mislimo, da je najvažnejše to, da nameravajo že letos prerizolati občinski pašnik za nov vinograd. Drugo pomlad bodo že posadili trte, računa-

da je bila to največja pridobitev za našo vas.

Pa pogledimo, kako se razvija kulturno življenje v domu. V njem ima sedež prosvetno društvo, ki ima svoj pevski zbor, z dramatičnim prireditvam pa ni posebno delavno, čeprav ima na razpolago lepo dvorano. Sedaj se uče Nušičevo igrano Navadni človek. V domu je tudi ljudska knjižnica, toda ni kaj prida obiskovana; mladina pač ljubi bolj ples kakor knjige. Da bi ji vzbudili zanimanje za knjige, so začeli s tako imenovanimi literarnimi večeri. Tu obravnavajo življenje naših književnikov, na primer Gregorčiča, hkrati pa berejo njegove pesmi in črtice. Do sedaj so bili tebe vaki večeri in so bili do-

7-letni žrebec »Cvita«, noričan s plemenilne postaje v Prestranku

1948. Dom je že pod streho. V njem že obratujeta mesnica in začasna gostilna; tudi v dvorani se zasilo že vrše prireditve. Toda čaka jih še veliko dela. Tako velik dom vidite le malokje. To je prava palača, zdana v glavnem iz kamna. Dvorana je velika 21 x 11,5 m, pod dvorano pa je skladišče za umetni gnoj in odkupljene pridelke (zadruga zajema ves odkup na svojem področju). To skladišče zavzema 250 kvadratnih metrov. V domu pa je še mnogo drugih prostorov: 2 sobi za gostilno, prostor za trgovino in njeno skladišče, sejna dvorana, soba za zborni voličev, čitalnica in prostor za javno kopalnico. (Kje v Sloveniji so se še spomnili na kopalnico?) V domu bo tudi stanovanje za hišnika in drugi prostori. Do sedaj so potrošili za dom že okrog 5 milijonov dinarjev, nad milijon so sami zbrali, opravili pa tudi ogromno prostovoljnega dela, kar ni vračunano v imenovano vsoto 5 milijonov. Potrebnovali pa bodo še kak 4 milijone, da bodo dom popolnoma dokončali.

ZADRUGA, KI POSLUJE Z LASTNIMI SREDSTVI

Lep dom si je postavila tudi kmetijska zadruga v Braniku (prej Rihenberg). Je pa že popolnoma dograjen, njegova belina in lepota vas kar prijetno preseneti, če se peljete mimo po cesti, ki drži s Kraso v Gorico. Tu nas je predvsem zanimalo, v koliko služi dom svojemu namenu, to se pravi, v koliko je postal gospodarsko in kulturno središče vasi, kar se je poudarjalo tedaj, ko smo začeli z gradnjo zadrugnih domov.

»Naša vas bi bila popolnoma brez-pomembna, nobenega napredka bi ne bilo, če ne bi imeli zadrugnega doma,« nam je odgovoril eden izmed zadrugnikov. »Tudi sedež bodoče občine bi se ne imel kam vseliti, saj je bila naša vas skoraj v celoti požgana. Se tisti, ki so bili sovražno razpoloženi proti graditvi doma, danes priznavajo,

bro obiskani. Vodijo jih dijaki. Dobro so obiskana tudi predavanja. Letos so imeli dve predavanji, eno o kmetijstvu, drugo o zdravilstvu. Tudi za seminarje, ki sta jih skupno organizirala OF in KP, vlada med ljudmi precejšnje zanimanje. Na prvem seminarju so obravnavali ednos Partije do ljudskih množic. Nameravajo pa letos imeti še 5 takih predavanj, in sicer vsako drugo soboto.

Pa gospodarstvo delo zadruge? V zadrugnem domu imajo prostor trgovina, gostilna in skladišča za galico in umetna gnojila. Za odkupljene pridelke imajo skladišče drugod. Zadruga odkupuje predvsem sadje (največ češnje in hruške) in krompir. Medtem ko ji je trgovsko poslovanje kar dobro uspevalo, so pospeševanju kmetijstva posvečali premalo pozornosti, saj do sedaj niti pospeševalnih odsekov niso imeli. Lansko poslovno leto so končali s pribitkom 657.916 dinarjev.

Od tega so namenili 5 odstotkov za delovno zadrugo (člani delovne zadruge so vključeni tudi v splošni zadrugi), 50.000 dinarjev za socialno ogrožene člane, 30.000 dinarjev za kulturo in prosveto, vse drugo pa za investicije. Iz tega bi si radi nabavili kamion, ostalo pa bo šlo za odplačilo dolga za zadrugni dom, na katerem je še 2.400.000 dinarjev duga, čeprav so do sedaj že dali za dom 1.248.000 dinarjev lastnih sredstev (v to vsoto pa ni vračunano prostovoljno delo, ki bi tudi vrglo poldrug milijon, saj je dnevno delalo po 40 ljudi).

Se nekaj. Tudi v Braniku ima kmetijska zadruga kreditni odsek. Zelo dober kreditni odsek, saj je nabral že nad poldrug milijon hranilnih vlog. Tu te vloge so pripomogle (poleg rezervnega sklada, v katerega odvajajo vsako leto del dobička), da zadruga posluje predvsem z lastnimi sredstvi in ne potrebuje nobenih bančnih kreditov. Poslovanje z lastnimi sredstvi pa je najboljša naloga vseh kmetijskih zadrug.

Delovni kolektiv

AGMARIT

PIRAN

želi vsem delovnim kolektivom mnogo uspeha v izgradnji socializma

PRVI MAJ — TRSTA

DAN OSVOBODITVE

Prvi maj je za Trst in za Tržačane ne samo praznik vseh delovnih ljudi, ampak tudi dan osvoboditve. Prvega maja 1945 so enote Jugoslovanske armade, ob sodelovanju tržaških delavskih bataljonov in sploš-

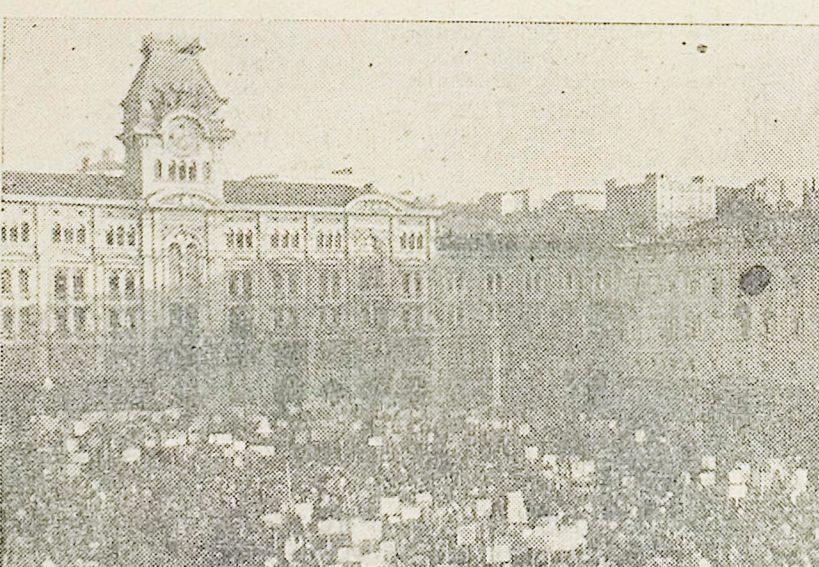
Jugoslovanski tanki na tržaških ulicah

ne vstaje tržaškega delovnega ljudstva, osvobodile Trst. IV. armija Jugoslovanske armade je dobila nalogo glavnega ataka JA, da mora osvoboditi Julijsko krajino in Trst. Po dveh dneh borbe od Krima do Reke so bile jugoslovanske enote v zadnjih dneh aprila pred Reko in vodile glavni napad v smeri Snežnika. Pivke, da zasedejo važne železniške postaje Ilirsko Bistrico in St. Peter na Krasu, od koder naj bi se začela zadnja bitka za osvoboditev Trsta. 27. aprila sta bili obe postaji zasedeni. Smer napada se je, takoj čimrila na Trst. Prva skupina motoriziranih in tankovskih enot je močno prešla proti Trstu in v dveh dneh 28. in 29. aprila uničila zadnji odpor nemških enot, ki so skušale na vsak način preprečiti jugoslovanskim enotam, da bi osvobodile Trst.

Vzporedno s prodiranjem enot IV. armije proti Trstu, so začele ofenzivne delovne divizije IX. korpusa, ki so že več tednov bile hudo borbo proti nacifasističnim enotam od Gorice do Pestoje. Sovetnik se je močno stidela na Bistriški, Culu in Trnovem na tem sektorju, so Nemci razporedili močne enote, da bi lahko zavarovali svoj umik iz sektorja Reka—Pestoj na proti Gorici. V večdnevni hudi borbi so enote IX. korpusa pregnale sovražnika, ki se je moral umakniti v Vipavsko dolino in proti Gorici.

Brigade XXXI. divizije so po teh zmagih usmerile svoj napad na Gorico, Trst, Tolmin in Koborid, medtem ko so enote Kobariškega področja, ki so bile nastanjene v Slovenski Benečiji vdrle v Furlanijo. Na vsaj četi so naglo prodirale partizanske enote v smeri najvažnejših središč in jih zasedle. XXX. divizija pa je usmerila svoj napad naravnost na Trst v podporo prvim motoriziranim enotam IV. armije. V noči med 29. in 30. aprilom je Bazoviška brigada v naskoku prodrla nemške obrambne čete v tržaškem predmestju in se spustila v mesto.

Priloge za oboroženo vstajo v mestu so se začele že v letu 1944, ko je šlo IX. korpusa JA, ki je operiral na Primorskem, ustanovil Komando mesta Trst. Komanda mesta je bila razdeljena na več mestnih celic in v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

Stotisoči navdušeno manifestirajo ob vikorakanju JLA v Trst

Priloge za oboroženo vstajo v mestu so se začele že v letu 1944, ko je šlo IX. korpusa JA, ki je operiral na Primorskem, ustanovil Komando mesta Trst. Komanda mesta je bila razdeljena na več mestnih celic in v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

Vedno s hitrem napredovanjem enot Jugoslovanske armade proti Trstu, so močno zaskrbele italijanske reakcijske enote v mestu, ki so se pripravljale v sporazumu z Nemci, da prevzamejo civilno in vojaško oblast v svoje roke. Fašistični prefekto Ceceani in župan Pagnini sta sklenila sporazum z nemškimi povojstvom za prevzem oblasti v Trstu. Nemške čete pa naj bi se predale samo anglo-ameriškim enotam. Tako so v zadnjih dneh aprila 1945 vsa nemške italijanske fašistične enote in kvestura, spremeniile v oborožene enote tako imenovane CLIN, kateremu je poveljeval polkovnik Fonda. Pod zaščito nemške

trije v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

trije v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

trije v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

trije v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

trije v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

trije v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

trije v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

trije v mestu ter napisane in listkovne akcije. Poleg tega so delavski bataljoni čvali industrijsko inovino, da bi jo Nemci ne odpeljali, kakor so imeli v načrtu, v Nemčijo. Od svoje ustanovitve dalje, je bila komanda mesta Trst v stalnih stikih s štabom IX. korpusa, ki je bil dnevno obveščen o vseh vojaških akcijah proti nemškemu okupatorju. Ko so se v drugi polovici meseca aprila 1945 enote IV. armije naglo bližale Julijski krajini, so bili že vsi načrti za oboroženo vstajo v Trstu izdelani in se je pričelo samo ukaz za skupni nastop in oboroženi napad na Nemce in njegove hlepece X MAS, Bande nere in Guardio civico.

še divjale borbe med oboroženimi enotami in okupacijsko vojsko, so ob 20. uri vdrle v mesto prve skupine čelnih enot IV. armije in IX. korpusa. Tako je bil vzpostavljen kontakt med komando mesta in redno Jugoslovansko armado. Komanda mesta je določila domače borce enotami jugoslovanske armade kot vodice, da so jih vodili po mestnih ulicah, kjer so bile najmočnejše nemške postojanke. V noči 30. aprila so topovi Titove armade že močno nabijali v bližini mesta. Tankovske brigade pa so vodile hude borbe z nemškimi oklepnimi enotami, ki so skušale za vsako ceno ustaviti napredovanje slavnih jugoslovanskih divizij.

1. maja zjutraj so jugoslovanske čete prodirale iz vseh strani v osrje mesta Trsta in ga končno osvobodile. Nemški okupator se je upiral samo še v utrjenih postojankah na gradu, v sodni palači, v pristanišču in v hotelu Exelsior. Repotanje strojne, tankov in topov je omenjalo Tržačanom, da je Trst osvobojen. Med prvimi enotami Jugoslovanske armade, ki so prodrale v osrje mesta, je bila tudi Bazoviška brigada, ki je po oddelkih naskočila na nemške postojanke na Opčinah vdrila z zastavo štirih bazoviških mučnikov.

Okrog polne se so pojavili avioni, ki so napadli nemške oborožene čolne v tržaškem zalivu. Nemci so se vedno upali, da bodo preprečili dokončno osvoboditev Trsta pred prihodom Anglo-Amerikancev v Trst. Zato so v zgradbi okoli Trsta, že ko je bil Trst skoraj osvobojen, počeli napade na prodirajoče enote Jugoslovanske armade s tankovskimi brigadami. Pri Bazoviški se je vnela največja tankovska borba za osvoboditev Trsta. Madi jugoslovanski tankisti so z obkoljevalno akcijo prisilili Nemce k umiku. Del nemških tankov je ostal na bojišču. Tako so si odprle pot v mesto tudi tankovske brigade, ki so končno uničile poslednje nemške utrjene postojanke. V pouličnih borbah je sodelovalo z borci Jugoslovanske armade okrog 7000 oboroženih Tržačanov, ki so imeli v zadnjih dneh borbe za osvoboditev številne žrtve.

Z osvoboditvijo Trsta, se je bitka za Julijsko krajino zaključila. V poslednji borbi za Trst je padlo na bojišču 8000 junaških borcev Jugoslovanske armade.

Trst je bil osvobojen. Nepregledne množice Tržačanov so avgusta in drugega maja pozdravljale z mnogimi manifestacijami osvoboditelje Trsta, junske borce Jugoslovanske armade. Vse mesto je bilo okrašeno z jugoslovanskimi, slovenskimi in italijanskimi zastavami z rdečo zvezdo.

Po 25 letih fašističnega zatiranja se Trst ponovno zaživel svobode. Prvi maj 1945 ni bil samo prvi, svobodni delavski praznik po četrstoletni, ampak tudi dan osvoboditve in skupne borbe tržaških Slovencev in Italijanov, ki so se ramo ob rami borili proti nacifasističnim in v tej poslednji borbi skupno danovali svoja življenja na tržaških ulicah za bratstvo med obema narodoma.

Ko-št

ZANIMIVOSTI PO SVETU

ANTIBIOTIČNA SREDSTVA — ZA REJO PRASICEV IN PERUTNINE

Poskusi s penicilinom, streptominom, teramicinom in še drugimi antibiotičnimi sredstvi so dokazali, da antibiotična sredstva pospešujejo rast malih prasičev in perutnine. Na ameriških farmah že na veliko redijo prasice in perutnino s dodatki antibiotikov. Živali narastejo pri taki krmi za 20—30% in za 15—30% hitreje kot sicer. Pšičance postane namreč tri tedne prej gojen za trg, kakor pri navadni krmi. Celotno umrljivost perutnine je zmanjšana na polovico. Iznajdba pomeni v svojem bistvu, da se s tako krmo pridobi več mesa za nižjo ceno. Pri prežvekovalcih kaže, da se ne da doseči ta učinek.

Antibiotična sredstva za te namene pridobivajo iz odpadkov surovin, iz katerih izdelujejo antibiotična sredstva. Bistvo tako koristnih učinkov se ni dognano.

PRVI MAJ * V ISTRI DIANEŠ in NEKIDAJ

Najvišje ceni svobodo ljudstvo, ki je poskusilo suženjski jarem. Najzgovorneje nam o tem priča praznik dela in svobode v Istri. Sprječeno navdušenje ob praznovanju tega dne je pri istrskem človeku pravi odraz spominov na žalostno toda junaško preteklost. Kdo se ne spominja težkih dni 1932. leta, ko se je preko dva tisoč zmučenih in do kraja izmučenih istrskih kmetov zbralo sredi najhujšega telorja v fašističnem gnezdu, kakršno je bilo tedaj Koper, kjer so divjali fašistični pirkavi Zetto, Al-

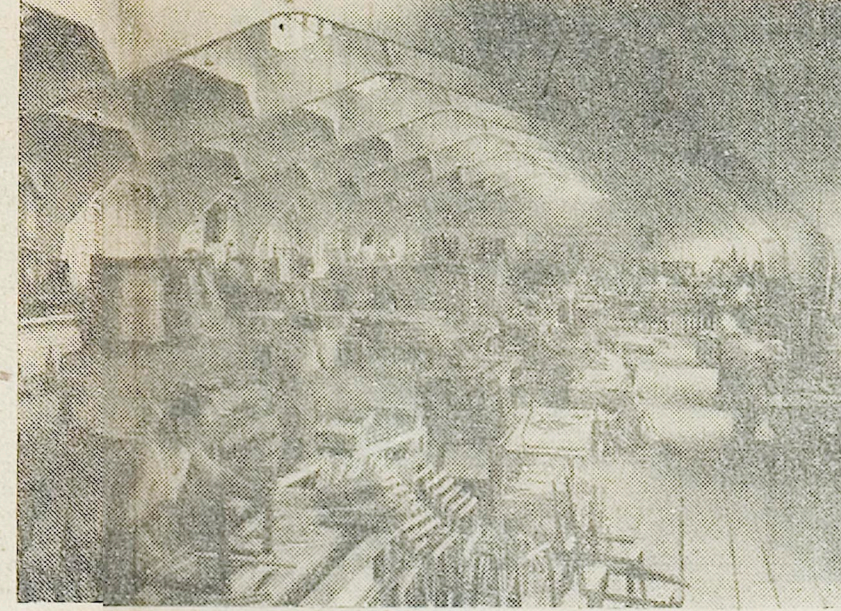
Toda to ljudstvo ni klonilo. Sredi najhujšega pritiska so bili sestanki, na katerih se je kot sanje prenušala beseda svobode in pravice. Prvi maj, mednarodni praznik dela, ni šel med v teh najhujših časih neopazno mimo naših ljudi. Na predvečer tega dne so fašisti vedno zbirali vse svoje moči in podvzemali najstrožje ukrepe, toda pogumni ljudje so dobili nalogo, da naznanijo ljudstvu veliki praznik. Zagoreli so kreosvi in v jutranjih urah so se marsikje nenadoma pojavile rdeče zastave. Tem akcijam je sledila zvezdriska gonja proti delovnemu ljudstvu, tako naslednje leto so že zopet goreli kreosvi in že zopet polale rdeče zastave.

V Istri so živeli ljudje kot je bil razložen v prvem delu. V drugi polovici leta 1932. leta zaradi popolnega pomanjkanja sredstev se ta pot zaprta; kajti to nesrečno zemljo je zapustil vsak, kdor je imel le kakešle možnosti. Kmetje so se brez vsakega upanja in zaupanja v bodočnost zatekali na sezonska dela pri gradnji raznih strateških cest in na kolenih prosili za delo nadu-

Dve leti dela tovarne pohištva „Edvard Kardelj“ v Novi Gorici

(Nadaljevanje s 3. strani)

vendar pri njem neposredno sodeluje tudi sama tovarna. Izvoz je letos planiran na 25 milijonov deviznih dinarjev, kaže pa, da bo ta vsota daleč prekoračena. Nekaj deviznega tona tudi sama potrebuje, ker je odvisna od uvoza nekaterih reprodukcijskega materiala, kot na primer raznih nitro-lakov, šelaka, brusilnega papirja in morske trave. Vsekakor pa predstavlja to prav majhen odstotek z izvozom ostvarjenih deviznih sredstev. Izvoz se bo vsekakor še povečal že v bližnji bodočnosti. Za zdaj gre za izvoz okoli 20% tovarniške proizvodnje. 70% iste tako odkupi trgovsko podjetje „Les“ Ljubljana, ki potem prodaja skoraj po vseh naših večjih centrih lepo tovarniško pohištvo, ki

Delo v tovarni

NA OBISKU pri izdelovalcih zobotrebcev

Ravne so majhna vas, ki šteje 17 hiš. V njej sem lahko videl, kako izdelujejo zobotrebece. Prišel sem v hišo vsakega odbornika OF, da bi bili vsajani obveščeni o predavanju o polovanju po Jugoslaviji, zaradi katerega sem prišel v Ravne. Domači sin je šel brž obveščati ljudi o tem, sam se pa medtem sedel na klopi pri zidku, za hrbtom stare mame, ki je sključena pri mizi šilila narezane ylinčke, iz katerih so nastajali liki zobotrebci. Polna hiša drobnih odrezkov je dostavila, toda ni dobil službe niti od avstrijskih niti pozneje od italijanskih oblasti. Potoval je iz kraja v kraj, sodeloval pri organiziranju delavskih stavk in shodov. Bil je leto dni v Franciji in tri leta v Ljubljani. L. 1921. je postal član komunistične partije. Od istega Prvega maja, ki ga je v Trstu kot dijaka navlekel na ulico ter ga povezal z delavci, se je tovariš Roko dosledno zavedal dolžnosti, ki mu jih je nalezal razred, kateremu je pripadal. Krožil je po istrskih vaseh in poljsanjeval kmetom pot, po kateri se lahko osvobodijo izkoriščanja in tisoletnega suženstva. Pričeval jim je borbo delavskega razreda, na katero se morajo oslanjati.

Istrsko ljudstvo se je borilo pod vodstvom ljudi kot je bil tov. Bernetič, ki je vse življenje neumorno delal za stvar svobode in pravice; ljudi kot tovariši Iskra in drugi dobro znani tovariši iz Pobegov, Čezarjev, Smarij itd., ki niso pustili niti v najhujših trenutkih.

V uporniški duhu napetrgane borbe proti fašizmu je istrsko ljudstvo v danem trenutku zgrabilo za orožje in se priključilo veliki narodno osvobodilni borbi, ki so jo pod vodstvom delavskega razreda vodili narodi Jugoslavije.

Z zmago in osvoboditvijo je bila slavno zapечатena ta mračna zgodovinska doba in je istrsko ljudstvo prvič v zgodovini svobodno zadihalo in ten prevzelo v svoje roke svojo lastno usodo. Postal je gospodar na svoji zemlji in danes polnopravno praznuje Prvi maj skupno z narodi Jugoslavije in v solidarnosti z delovnimi ljudmi vsega sveta v boju za socializem.

Je v primeri z drugimi najtežje. Pohištvo uspešno konkurira tovarniškim izdelkom celo v Beogradu in Skoplju. Pri prodaji pa je neposredno zainteresirana tudi tovarna sama in njeni predstavniki v presledkih obiskujejo prodajalno „Les“, tako da so stalno obveščeni o pripombah in željah kupujočih strank. Iz montažnih dvoran pridejo izdelki v dvorane za površinski izdelavo, ki se spet deli na politični oddelek in na oddelek za brizganje. Tu je tudi končan proizvodni proces in gotovi izdelki gredo samo še v dvorane za končno montažo, kjer jih sestavljajo, montirajo okovje in potem embalirajo, nakar čakajo v skladišču gotovih izdelkov na transport v najrazličnejše kraje sveta.

Omenili bi še tapetniški oddelek tovarne in kotlarno, pa smo z ogledom same tovarne skoraj opravili. Vsekakor pa je to prevelika stvar, da bi jo lahko v takem kratkem sestavku izbrnno oddelali. Bralci pa si je lahko ustvarijo predstavlo o njej in o njenem pomenu. Pozneje nekaj bomo več govorili še o sindikalnem delu med delavstvom, o kulturno-športnem in izkustvenem delu, ki je zelo razgibano, o aktivnih planinskih in še drugih rečeh.

Naslednje torej še ob drugi priidki v Slovenskem Jadranu!

Brko

SLOVENSKA BESEDA 18.

O domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama in rekel: »Tud bodo živeli veseli ljudje!« Skopo je meril lepoto, ko jo je trosil po zemlji od vzhoda do zahoda: šel je mimo silnih pokrajin, pa se ni ozrl nanje — puste loče tam, strme proti nebu s slepimi očmi in prosijo milosti. Nazadnje mu je ostalo polno perišče lepote: razsulo jo je na vse štiri strani, od štajerskih gor do strme tržaške obale pa od Triglava do Gorjancev, in rekel: »Veseli ljudje bodo živeli tod; pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje!«

Kakor je rekel, tako se je zgodilo. Božja setev je poglala kal in rodila — zrasla so nebesa pod Triglavom. Oko, ki jih gleda, obstrni pred tem čudom božjim, sree vztrepeče od same sladkosti: zakaj gore in poljane označujejo, da je Bog ustvaril paradiz za domovino vselemu rodu, blagoslovljenemu pred vsemi drugimi. Vse, kakor je rekel, se je zgodilo: bogatejši so pač drugi jeziki; pravijo tudi, da so miložvočnejši in bolj pripravi za vsakdanjo rabo — ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja. Iz zemlje same zvoni kakor veličnostno potrkanje in zvezde pojo, kadar se na svoji svetli poti ustavijo ter se ozro na čudežno deželo, pod seboj. Vesela domovina, pozdravljena iz vselega sre!

Ivan Cankar

EMILE ZOLA Rudari

Emile Zola (1840—1902) je eden najpogostejših francoskih pisateljev 19. stoletja in je tipični predstavitelj francoskega naturalizma, književnega pokreta, ki se je razvil iz realizma, katerega glavni predstavitelji so bili: Flaubert, Balzac in Stendhal, ki se pa še v marsikaterem oziru niso otresli vpliva romantike, iz katere so praznaprav izšli.

Tako je tudi Zola v svojih mladostnih delih še romantik, celo idealist, kar ni mogel kasneje nikdar popolnoma zatajiti.

V svojih romanih podaja Zola življenjske slike iz dobe drugega cesarstva, slike iz meščanskih in delavskih krogov tedanje francoske družbe, ki so pa pretežno mračne in polne pesimizma. V njih pisatelj ostro oboja meščansko-kapitalistično družbo, ki je brezdušno izkoriščala delovno ljudstvo.

Kljub svojemu pesimizmu razodeva Zola v svojih delih globoko vero v delo in socialno pravico, v zemljo in prirodne sile ter gleda z zaupanjem v lepo bodočnost.

Njegovo najpomembnejše delo je ciklus romanov »Les Rougon-Macquart«, ki obsega dvojelet knjig. Od nadaljnjih Zolajevih del je treba še omeniti trilogijo »Rome«, »Lourdes«, »Paris«.

Odlomek, ki ga prinašamo, je iz Zolajevega najboljšega romana »Germinal«, v katerem nam pisatelj na naturalističen in včasih precej grob način slika borbo rudarjev proti kapitalističnim gospodarjem; knjiga je pa tudi obsevan kratka zgodovina delavskega pokreta in socialnih preseljav v Franciji proti koncu prejšnjega stoletja.

Stirje kopači so se razvrstili drug nad drugim po vsej stopni odprtega čela. Lečili so jih pregrede iz desek, ki so zadnjevale odkopani premaz; vsakdo je imel pred sabo kakke štiri metre sloja, a ta sloj je bil tako tanek, saj je meril na tem mestu komaj petdeset centimetrov, da so bili ljudje kakor sploščeni med strop in steno, pa so se plazili po kolenih in komolcih ter se niso mogli obrniti, ne da bi si odrl pleča. Da so prišli do premoga, so morali ležati na strani z zasukanim vratom in z dvignjenimi rokami vihleti pošev ostrino krampa s kratkim toporiščem.

Najbolj spodaj je bil Čuharija; nad njim sta bila Levaque in Chaval, a prav na vrhu je bil naposled Maheu. Vsakdo je najprej izpodskel škarjasto ležišče, napravil v sloj dve nevpitni zarezi, potem na zabil železen klin in odlomil sklad premaga. Premog je bil masten, sklad se je razdrobil na kose, ki so se jim zaskotalili preko trebuha in alegen. Ko so se kosi ujeli v pregrede in se nagromadili pod njimi, so kopači izgubili, zazidani v tej ozki razpoki.

Maheu je najbolj trpel. Toplota se je tam zgrajala dvignila do pet in videset stopinj, zrak sploh ni krožil, zatočnost je bila vseh kraj smrtonosna. Da je dobro videl, je moral pritrilit svetilko na žebelj prav ob glavi; in ko mu je lašcherba takopregrevala črepijo, mu je naposled kri domala zavrela. Najhujše muke pa je trpel zaradi vlage. Iz skale nad njim, nekaj centimetrov od obraza je prilekla voda, debele kaplje so druga za drugo v kratkih presledkih kapljale in udarjale z nekim trdovratnim mrmrom zmerom na isto mesto. Zaman je sukal vrtil, krivil tilnik; udarjale so mu v obraz, se razbijale in se razpisavale brez prestanka. Čez četr uro je bil ves premo-

čeni, sam ves prepoten, da se je kadilo iz njega kakor iz perila v vročem luči. Davi mu je padla kaplja naravnost v oči, da je preklinjal. Ni hotel opustiti kopanja, ampak udarjal je z krepkimi zamahi, ki so ga silovito pretresali med dvema skalama, da je bil kakor papirna uš, ujeta med dva lista knjige, v nevarnosti, da ga popolnoma zmečka.

Niti besedice niso spregovorili. Vsi so udrihali, slisali so se le nenekomur, zamolkli in kakor iz dalje prihajajoči druzki je zvenel razstave, brez odmeva v tem mrtvem vazduhu. In zdajlo je, da se je temata navzela neke neznane črnote, zgostene od letesega premogovega prahu in obtežene s plini, ki so tiskali v oči. Stenji svetilk so bili pod klobuki iz kovinske tkanine le rdečkaste točke. Nič se ni razločilo; kakor širok, vzpet dimnik je rezal nizki in utrvljeni odkop, kjer so se saje desetih zim zgostile v tako globoko temo. Poslastne oblike so se tu premikale, izgubljene luči so osvetlile zdaj črno, zdaj kaknega boka, zdaj kako grčavo svetlo in spet kako strahotno glavo, zamazano kakor za zločin. Vseh ni se za-lekšatali odkrpani čoki, robovi in ploškovje premaga, ki so nato sploščavali s kristalnim bliskom. Nato je vse spet vnilo v temo, krampi so padali s silnimi zamolkimi udarci, čulo se je le še sopenje prsi in nejevoljno, izčrpano mrmranje v zatohli soparici in v dežu iz izvirkov.

Pomlad v naši umetnosti

Zanimivo bi bilo raziskati, kako v naši ljudski in umetni poeziji, pa tudi v našem slikarstvu in — kolikor se da dognati — v naši glasbi odseva tako naraven in stalen pojav, kakor je pomlad. Ni mogoče, da lepočuten človek, bodisi preprost kmet, bodisi umetniško vzgojen človek iz mesta, ne bi imel nujnega odnosa do veličastnega prebujenja naravnih sil, ki ga imenujemo pomlad. Močan priliv sončne svetlobe in gorkote prinaša pravi razcvet rastlinskega sveta in nove življenjske pogoje vsenar življenju. Tudi človek se s svojim čustvovanjem, s svojimi običaji in s svojim delom suče po tako pomembni spremembi letnega časa, kakor je prehod zime v pomlad.

Menda je malo ljudi, ki se ne bi v tej ali oni obliki razveselili pomladi. Če gremo po Strekljevi zbirki slovenskih narodnih pesmi, vidimo, da so bili tudi med našimi predniki, preprosti kmeti, ki so ustvarili te proizvode svoje lepočutne domišljije, mnogi prijatelji pomladi. Zeleneste drave, cvetoče drevje, prižge petje — to so podobe, ki se stalno pojavljajo pri nas in v slovenski poeziji. Srečujemo jih celo v tisočletja starih proizvodih umetne poezije vseh narodov od velikih klasičnih glasbenih skladateljev, Indije in pretek sredozemskega prečelora daleč na sever, v poeziji nordijskih narodov.

Lahko bi pa rekli: večji ko je kontrast med zimo in pomladjo, toplejša in darovitejša je pomladanska poezija in umetnost nasploh. Na splošno lahko trdimo, da so severni narodi, med njimi zlasti Rusi, napisali mnogo lepše pesmi ali prozne opise pomladi, kakor pesniki južnih dežel; to bi nam potrdilo tudi slikarstvo in do neke mere glasba. Tega ni težko razumeti: umetnost je izraz hrepenenja in sprostitve notranjih stavežalnih sil. V krajih, ki jih stiska huda zima, je hrepenenje po pomladi in njenih radostih mnogo večje in globlje, kakor v južnih deželah. Tudi v sami naravi je prehod zimskega letnega časa v pomlad ostrejši in izrazitejši, zato nudi vsem občutljivcem — zlasti liričnim pesnikom in slikarjem — mnogo več doživljajskega gradiva za njihovo delo.

Toda vrnemo se k prvotnemu vprašanju: Kako odseva pomlad v naši slovenski poeziji in umetnosti? Ali so v njej posebne značilnosti naše pomladi? Če bi hoteli odgovoriti na to vprašanje, bi se morali predvsem vprašati, ali obstoji neka slovenska pomlad, t. j. pomlad, ki bi imela značilnosti naše dežele? V tem pogledu je treba reči, da na naši celini ni veliko takih dežel, kakor je Slovenija, dežel, ki bi imele na razmeroma majhnem prostoru toliko klimatičnih pasov in krajskih tipov. Slovenija je čudovit mozaik: V njej imamo — in sicer v neznatnih razdaljah — sredozemsko primorje, visokoalpsko gorovje, subalpsko hribovje, začetek panonske ravnine; v njej se izmenjujejo pasovi sredozemskega, alpskega in kontinentalnega podnebja in vsako teh podnebnih ima tako rekoč svojo pomlad. Tako so med pomladjo v Istri in pomladjo v Beli krajini, v Prekmurju, v gorenjskih dolinah velike razlike. Vsaka ima ne samo svoj čas, marveč tudi svojevrsten potek, deloma tudi svoje favno in floro, in s tem tudi posebno poezijo, svoje barve, svoje tone, svoje naravno razpoloženje.

To različnost orečuje tudi v naši ljudski in umetniški poeziji. Po-

mladne podobe pri Gradniku z njegovimi molitvi z goriških Brd ali Istre so dočkal drugačne kot Zupančičevi opevi belokrajinske pomladi, čeprav so bistvene poteze skupne: toda te so skupne, postavimo, tudi s Homerjevo poezijo. Kraški svet, na morje ali na beneško ravan odprta obzorja, drugačna barva tal, kristlin, drugačna arhitektura stavb in drugačni običaji — vse to vpliva na tisti rahločutni notranji organ,

Detajl Jakopičevega dela

ki ga ima pesnik in ki tvori čustveno različna doživljaja lepotnih odtenkov pomladi.

To bi nam mogla potrditi tudi primerjava ljudskih pesmi s pomladanskimi motivi iz klimatično različnih slovenskih pokrajin. Posebno očitno se kaže vpliv klime in krajine v delih slikarjev in nekoč tudi skladateljev. V velikem stilu bi slednje potrdila na pr. primerjava med melodijskimi elementi kake južnjaške in severnjaške skladbe, ki oprejata pomlad, tako na pr. primerjava sorodnih motivov pri Verdiju in Griegu. Kakor vidimo, ne gre samo za stilne in individualne razlike, gre tudi za način, kako isti pojav — pomlad — z različnimi klimatskimi in krajskimi otenki različno navdihuje pesnike, slikarje in skladatelje.

V slovenskem svetu se ti kontrasti srečujejo tako, kakor redkokje drugod. Pri nas navdihujeta močnike severna in južna pomlad, alpska in sredozemska priroda. Močni in očitni prehodi, ki označujejo geografsko podlogo slovenske zgodovine, segajo celo na najbolj rahla področja slovenskega dela — segajo v našo poezijo in umetnost. Posebno jasno se je pokazalo to v tistih umetniških oblikah, ki dopuščajo izrazito osebnost in krajske izraze lepočutnosti, tako na pr. v slovenskem impresionističnem slikarstvu in v naši umoderni poeziji okrog Kečeta, Murna, Zupančiča in Cankarja. Nekdar pozneje ni vstopilo v naše krajsko in v naši poezijo pa tudi v glasbo (Lajčevič, Emil Adamič i dr.) toliko izrazito slovenskih motivov, toliko kontrastov med našimi krajinami, našimi podnebnimi pasovi, med tipi prirodnih pojavov na naših tleh, kakor prav v teh izrazih umetniškega doživljanja naša zemlja, našega človeka in njegovega dela! Naj samo opozorim na Groharjeve segantinijske ubrane motive gorenjske pomladi, na Jakopičeve pomladanske breze iz ljubljanske okolice, na Jamove ozelenelne krajine, da niti ne omenjam poznejših umetniških struj in ne navštevam posameznih umetniških stvaritev v eni sami lepotni tematiki: v upodabljanju slovenske pomladi. Mogel bi navesti tudi primere iz poezije in lepe proze.

vega dela! Naj samo opozorim na Groharjeve segantinijske ubrane motive gorenjske pomladi, na Jakopičeve pomladanske breze iz ljubljanske okolice, na Jamove ozelenelne krajine, da niti ne omenjam poznejših umetniških struj in ne navštevam posameznih umetniških stvaritev v eni sami lepotni tematiki: v upodabljanju slovenske pomladi. Mogel bi navesti tudi primere iz poezije in lepe proze.

Kakor rečeno: zanimivo bi bilo vse to raziskovati po neki metodi, z estetske in dušeslovne plati, kot izraz izrednega mozaika slovenske prirode; nemara bi s tem razložili marsikaj, kar označuje našo umetnost. Ob lepem aprilskem dnevu, ko se je nad Ljubljano razpenjalo tisto visoko pomladansko nebo s sinjino in belimi oblaki, nebo, ki ga imamo tako radi — sem nekoliko razmišljal o slovenski pomladi in mahoma občutil, koliko je slovenska umetnost zajemala in še zajema prav iz tega mozaika naših klimatskih in krajskih tipov, koliko različnosti je združenih v našo nezmisljivo skupnost! Občutil sem, kako se tudi v tem pojavu odsvita dejstvo, ki je vplivalo na vso našo usodo v preteklosti: da smo na majhnem prostoru dežela ostrih geografskih prehodov in klimatskih kontrastov. Morda se kdaj še vrnem k tej vabljivi temi, zdaj jo samo zapisujem kot bežno pomladansko doživljanje...

Božidar Borko

SPOMINI NA ZVESTEGA SINA ISTRSKEGA LJUDSTVA JURIIA DOBRILA

V času, ko barantajo za našo zemljo in ko stoji ob strani zakletih sovražnikov našega naroda tudi tako imenovani duhovni vodja katoliške cerkve škof Santin, je na mestu, da se spomnimo istrskega škofa Jurija Dobrila.

Škof Santin, ki še danes izjavlja, da je duhovni vodja dela istrskega ljudstva, ki ne govori italijanski, bi moral iz teh kratkih besed spoznati, kako je služil Bogu in narodu škof, ki je upravljal poreško-puljsko in tržaško-koprsko škofijo.

Ne, o tem duhovniku se ni ohranilo slabe besede v Istri. On ni delal razlike med Slovani in Italijani. Spoznal je še kot kmečki sin slovenske matere težki položaj svojega ljudstva na lastni koži. Doživljal je sam krivice, ki so se godile njegovemu ljudstvu. Stal je ob strani revnih in zatiranih, a ljubil je tiste, ki so bili najbolj teptani s strani višje italijanske kaste — to so bili Slovani.

Rodil se je pred 140 leti v Ježnju, majhni istrski vasi blizu Tinjana. Sin siromašnih staršev je že v svoji zgodnji mladosti izkusil revščino in bedo, ki jo je preživljal v tistih časih istrsko ljudstvo. Sam opisuje slabe letine, ko ni bilo v hiši kruha niti ne krompirja. Hude čase je preživljal v tistih letih revna Istria. Ljudstvo je bilo prepuščeno samo sebi. Nekega leta, ko je suša kmetu uničila pridelke, niso niti miši in podgane mogle dobiti zrna moke in pšenice. Ponoči, ko je tega leta spala revna družina na slamnjakah, so morali starši odganjati podgane, ki so gnane od lakote večkrat ugriznile speče otroke.

Z velikimi težavami se je boril mali Jurij, preden je dokončal študije. Študiral je v Karlovcu in v Gorici. Končno je obiskoval dunajsko univerzo, kjer je opravil doktorat.

Služboval je kot kaplan v brkinski vasi Hrušici in v Munah (Čičerija). Leta 1849 je postal ravnatelj tržaškega semenišča za četrtoletnike. Leta 1854 je postal kanonik in stolni župnik v Trstu, 1857 pa je bil imenovan za poreško-puljskega škofa.

Dobrila se ni zanimal samo za duhovno vzgojo svojega naroda. Vse sile je vložil za narodni, kulturni in gospodarski napredek ljudstva. Slovensko ljudstvo je zaupalo svojemu sinu, s tem, da ga je poslalo, da zastopa njegove interese v deželni zbor v Poreč in nato v državni zbor na Dunaj.

Na Dunaju v državnem zboru so avstrijski mogotci zvedeli iz ust Dobrila, da živijo v Istri Hrvati, s ka-

terimi se mora računati. Na izjavo nekega nemškega poslanca, da še ni slišal, da bi v Istri živeli v takem številu Slovani, je spregovoril Dobrila znane besede: »Da, v Istri živijo Slovani, čeravno vi to zanikate. To ljudstvo vsled vaše politike še spi ali sen svojega naroda ne pomeni, da on ne živi. Zbudil se bo nekoč ta velikan in marsikateri bo tedaj izkusil njegovo silno moč.«

Zaradi svojega neustrašnega nastopa si je Dobrila nakopal smrtno sovražstvo italijanske kaste, ki je hotela na lahek način pomesti s slovenskim življenjem v Istri. Na vaticanškem koncilu v Rimu je prišel v kontrast z verskimi dogmatiki in čeprav v manjšini ostro napadel tiste, ki so se slepo pokoravali nekaterim dogmam in zagovarjali papežev nezmotljivost.

Jure Dobrila je pri vseh teh sovražnostih in vsestranskih napadih šel neomahljivo po začetni poti. V ponos si je šel, ko je neki istrski »patricij« zastopnik dvatisočletne kulture krstil svojega psa na ime »Dobrila«.

Lajali so na njega kršeni in ne kršeni psi prav tako, kakor lajajo še danes razni Santini in ostala sodrga, ki ne more preživeti slepih časov, ko so jim Slovani hlapčevali.

Istrsko ljudstvo je že davno spoznalo svoje resnične prijatelje. Spoznalo jih je na delu. Dolga je bila kalvarija, ki jo je prehodil naš ročni in intelektualni delavec, ali pri vseh teh tegobah je ohranil sebi in svojim pokolenjem zavest, da je Istria naša in da bo tudi naša ostala.

Dr. J.

GLEDALIŠČE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

gostuje s V. Slavarkinovo komedijo »Tuje dete«:

Ajdovščina dne 2. maja ob 20. uri.
Medana v Brdih 3. maja ob 20. uri.
Hum v Brdih dne 4. maja ob 15. uri.
Anhovo ob Soči 5. maja ob 20. uri.
Kanal ob Soči 6. maja ob 20. uri.
Tolmin 7. maja ob 20. uri.
Sv. Lucija ob Soči 8. maja ob 20. uri.
Cerkno 9. maja ob 20. uri.
Spodnja Idrija 10. maja ob 20. uri.

Gledališče bo gostovalo še v Idriji in Logatcu, ni pa še določen termin in mo datum gostovanja še naknadno objavili.

IZ SPOMINOV NAŠEGA IGRALCA V. BRATINE

(Nadaljevanje)

»Zdaj greva gori na vrh, k Rejcu. Sosed nam je. S sosedi pa se moraš razumeti. Danes mu pomagati, jutri te on reši iz zadrege. Pogled, koliko jih je! Tega tu spodaj, Kuštrina, našega najbližjega, že poznáš, takoj na desni je Prekovešek, Kolona, gori v rebrji Vondčina, Stajer, Ramparje. Močnik tam doli, to je že Zgorrja Kanomlja, tam zadaj za hribom je Tribuša, na levo pa je Večsko, baje najviše ležeča vas kranjske dežele. Ali ni lepo?«

In spet je zgrabil za šop las, kakor da je hud name. Toda ko sem se oklenil njegove trde pesti, je ta-

koj spet postala voljna in mehka. Sla sva po skalnatem, izpranem kolovozu med leskovim grmovjem prav do vrha hriba, do triangulacijskega znamenja, ki ga dotlej še nikdar nisem bil videl.

»Vičič,« je dejal oče, »zdaj sva na najvišjem vrhu. Glej, tu je zapisano 877 metrov.«

In tako sva sčasoma obhodila z očetom vse naše kraljestvo. Poznal sem skoraj vsak griček, vsako dolinico, oče mi je povedal tudi imena dreves, grmičja, vsega rastlinja, in živali.

In čeprav je bilo treba včasih trdo delati, se mi je vendar zdelo

vse tako lepo, da ne vem, kako bi vse to poveščal. Toda kakor je vsaka stvar le kratkotrajna, tako je bilo tudi tega mojega svobodnjaštva kmalu konec. Treba je bilo v šolo, moral sem spet nazaj v Idrijo. Težko ločitev mi je olajšala mati, ki mi je stala vsalej in povsod zvesto ob strani.

Na srečo sem imel dobre učitelje, ki so znali — vsak na svoj način zanimivo razlagati učno snov in zbuditi pozornost, da se ni bilo treba mnogo učiti, pa si vendar dosegel lepo spričevalo.

Ze koj prvi moj učitelj, mlad, ljubezniv fant, me je poleg abecede učil še violino in petje. Na žalost je odšel še pred koncem leta. Nadomestila ga je prikopna, vedno lepo napravljena učiteljica, ki je znala krasno peti in je imela to lepo, navado, da me je rada zlasala in zapela, sam ne vem, zakaj. Vkljub temu mi je dala same »ene«.

Na učitelja, ki mi je očital, da govorim, kakor bi imel žlikrof v uših, se vedno spominjam pri svojih režijah in instrukcijah, če ne ločim na kandidata z govorno napako, zlasti tako, ki jo je mogoče z majhnim trudom odpraviti. Meni jo je moj učitelj menda kmalu odpravil, ker sem moral pri njem večkrat naprej brati in deklamirati. Polagaj je veliko važnost na lepo in jasno izgovarjavo, kar še danes le preveč zanemarjamo.

(Se nadaljuje.)

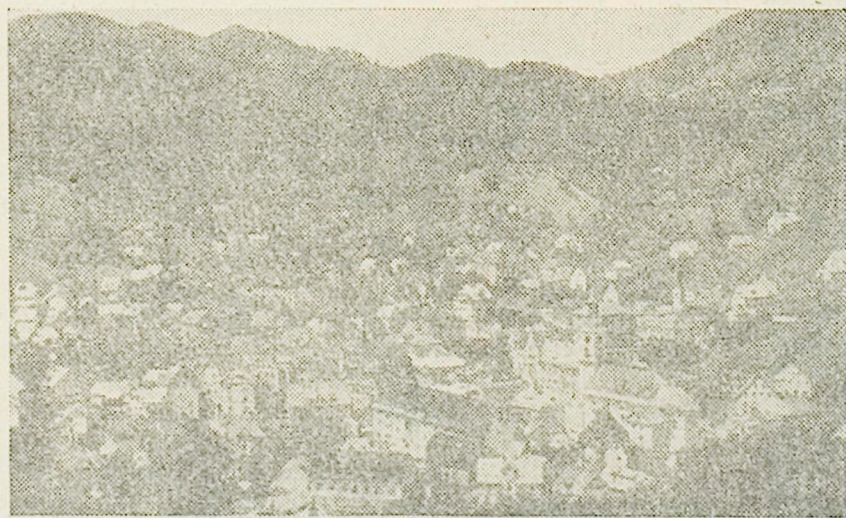
Novinarji Istrskega okrožja so se vključili v Zvezo novinarjev Jugoslavije

V nedeljo dopoldne je bil v Kopru občni zbor novinarjev Istrskega okrožja, katerega so se udeležili tudi predstavniki Novinarske zveze Jugoslavije, LR Slovenije in predstavniki demokratskega tržaškega tiska. Slovenski, italijanski in hrvaški novinarji Istrskega okrožja so toplo pozdravili sklep Zveze novinarjev Jugoslavije, ki je ugodno rešila njihovo prošnjo za vključitev Novinarskega društva Istrskega okrožja v Zvezo novinarjev Jugoslavije. Na občnem zboru so izvolili nov upravni odbor društva in sprejeli nova društvena pravila.

Po pozdravih predstavnikov Novi-

narske zveze Jugoslavije, LR Slovenije in demokratskega tržaškega tiska je zelek novinarjem Istrskega okrožja uspešno delo tudi član okrožnega komiteja Ivo Jukič, ki je poudaril, da mora biti prva naloga novinarskega društva borba za idejno-politično in strokovno vzgojo članov. Smoter društva novinarjev Istrskega okrožja je, da skrbi za napredek novinarstva, da ščiti novinarje pri opravljanju njihovega poklica in da skrbi za ustrežajoče delovne pogoje svojih članov, kakor tudi da predstavlja novinarje Istrskega okrožja in vzdržuje stike z drugimi novinarskimi organizacijami.

S skupščine so poslali pozdravno brzojavko maršalu Titu.

Idrija

Zlate zvezdice

MANKO GOLAR:

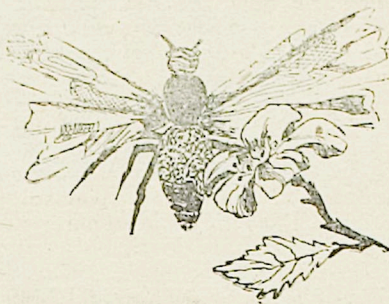
Čebelica

Božena, šestletno dekletce in sirota, ni imela po svojih umirlih starših nič drugega kakor žalost v srcu, preprosto obleko na sebi in košček kruha, ki ga ji je bil dal siromašni boter, ko jo je odpravil na pot k teti. Bilo je to v jeseni, na zimo. Šla je od vseh zapuščenca in iskala vasico, kjer je imela teta svojo kočico. Na cesti jo je srečal berač in jo naprosil, če ima kaj jesti, kajti zelo je lačen. Brez vsakega obotavljanja mu je Božena takoj dala kos kruha rekoč: »Naj ti dobro tekne starček in spomni se me kdaj!«

Ko je šla dalje, jo je srečal raztrgan otrok, ki se je ves tresel od mraza. Deklica si je odvezala rutico in jo dala tresočemu se otročičku.

Potem ko se je že nocoj in je pravkar dospela do gozda, je srečala spet drugo dekletce brez krilca. Dala mu je svoje krilce, tako, da ji je ostala samo srajčka. Mraz je ni preveč mučil, zakaj vedela je,

njo; ko je hotela videti, kakšne so zvezdice, je videla, da so rumene

Čebelica pridna je biserna krila v ozarjenem jutru in rosi umila.

Zletela je naglo na tihe poljane, na trate zelene, vse s cvetjem postlane.

Ponižno sklonila je glavico roža, ko z dihom je nežnim čebela pobožala.

Od cveta do cveta ves dan je hodila in sladko medico iz rožic je pila.

Ko sonce je svetlo zbežalo s poljane, zatisnila očke je svoje zaspale.

Vso noč je sanjala o pisani trati, o dobri poljani in njeni bogati.

LEŠNIKI

36. Dobro jutro, ciciban! Poldan je — a ti zaspan? Čudne sanje tebe tro, brž ugni kaj to?

37. List do lista — ni drevo, nosi hrbet — ni telo. Ako hočeš — od srca ti razkrije vse kar zna.

38. V šolo hodi, šolar ni; vreden modrih je ljudi. Po papirju sem in tja piše, maže, kar se da.

RESITEV »LEŠNIKOV«
IZ 16. STEVILKE

29. sneg, 30. rimska cesta, 31. list. Mlade reševalce križank opozarjamo, da se nam je v zadnji številki našega lista vrnila neljuba pomota. Namesto besede meso pri št. 1. vodoravno mora namreč stati beseda mesto. Torej, taka beseda vedno mesto najde.

kot so mi ljudje rekli, na večjih — po 200 frankov — pa prosijo za srečo v ljubezni. Na eni je bilo zapisano tako: »Sv. X, daj, da Louis zapusti tisto svinjsko žensko Rosalie in da bo zopet moj!« Na drugi pa: »Ne dopusti, sv. X, da bi tvoja vedno zvesta oboževalčica ginevala brez ljubčka!« Ali pa: »Kaznuj ga, ker me je iz paradiza ljubezni pahnil v pekel.« Nekateri, ki so verjetno imeli večje zaupanje do tega svetnika, so pa vse opravili kar na zastojkarski, prikladniški način. S svinčnikom so pripisovali na kako ploščico svoje skromne želje. Čežil sem, da so morali biti to večina študentje ali pa vojaki. Študentje so pravi večnoma za srečo izid iz ... a! kaj podobga, tu pa tam je bil tudi kak globok vzdih prvič zaljubljenega dekleta.

(Se nadaljuje)

ZAJČEK IN LEV

V gozdu je živel lev, ki so mu pravili Pungala. Mnogo živali je že pobil. In žrl jih je kar tako brez izbire, kakor jih je našel na svoji poti. To je vzbujalo med živalmi v gozdu veliko nejevoljo. Da bi to preprečili, so sklicali vsi prebivalci gozda zborovanje. Tudi leva so povabili. Ko je lev slišal njihove tožbe, je rekel:

»Zares mi je žal, da je tako. Rad bi vam pomagal, dogovorimo se! Za vsak dan mi določite eno zver, da jo požrem.«

Vsi so s tem soglašali. In vsak dan je šla ena zver k levu, da jo je požrl. Tako je šlo po vrsti, dokler ni bil na vrsti zajec. Zveri so rekle:

»Podvizaj se, da bo lev zadovoljen in da obvelja naš dogovor!«

Zajec je šel, toda ne takoj k levu. Premišljal je in sam pri sebi rekel: »Od danes naprej ne bo dobil lev nobene zverine več.«

Sele opoldne jo je počasi mahnil na pot, kjer naj bi srečal leva. Kaj

mislite, kako je ravnal, da se je maščeval levu za vso zverjad, ki jo je požrl?

Takole se je maščeval. Prišel je lepo k levu in prijazno dejal:

»Stirje zajci smo šli k tebi, ker smo ti bili določeni za kosilo. Toda nenadoma nas je napadel tvoj smrtni sovražnik, lev, skokrat močnejši od tebe. Pravijo mu Pungala. Požrl je vse tri moje tovariše, samo jaz sem ušel.«

»Kje pa je ta nebodigatreba Pungala?« je vprašal srditi lev.

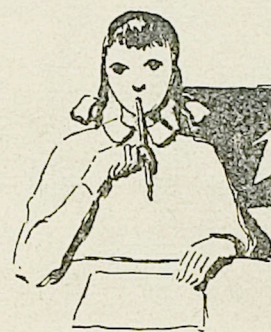
»Pojd, pokažem ti ga, da ga ubiješ!« je rekel zajec.

Potem ga je odvedel h globokemu vodnjaku in dejal:

»Poglej, tam je Pungala, tvoj sovražnik!«

Lev je pogledal v vodnjak. In glej, videl je tam leva z mogočno grivo. Bil je to sicer on sam, ali sovražstvo in nevoščljivost sta ga tako preslepila, da tega ni vedel. Skočil je ves srdit v vodnjak, da bi vsiljivca pretepel in pobil, toda pri tem je poginil.

Moč slabotnih je čisto v zvižčnosti.

mladi pišejo...

Učim se rada in upam, da bom šla študirat. Lepo Vas pozdravlja

Marija Sirca,

uč. IV. razr. osn. šole v Senožečah.

Dragi stric Miha!

Tvoja nagradna knjiga me je zelo razveselila, najpristnejša hvala. Zelo rada čitam, napravila sem si že malo knjižnico. Tudi Tvoj košček rada čitam, posebno me zanima, kar pišejo pionirji. Stric Miha, ako me imaš kaj rad, mi boš odgovoril. Lepo Te pozdravlja

Irenka Kosmač,

uč. II. razr. osn. šole v Trnju pri St. Petru na Krasu

Dragi stric Miha!

V prvih vrsticah Vas lepo pozdravljam. V Slovenskem Jadranu sem zvedela, da tudi pionirji pišejo, zato sem sklenila, da Vam pišem tudi jaz. Učenka sem četrtega razreda osnovne šole v Senožečah. Jadran rada berem. Pri nas je bila velika zima, drsali smo se tudi dosti.

...stric Miha odgovarja

Ljuba Irenka,

Vidiš, Irenka, tudi tvoje pismo je prišlo na vrsto. Pa ne misli, da si zato tako dolgo čakala, ker te nimam rad. Kje neki! Zelo rad te imam, Irenka, pa tudi ostale pionirje, ki mi pišejo. Toda kaj hočemo, pisem je dosti, prostora pa malo! Zelo me veseli, da rada bereš. Le še naprej ostani takšna in zapomni si, da so knjige človeku najboljše prijateljice. Pa strica Miha se še spomni, Irenka!

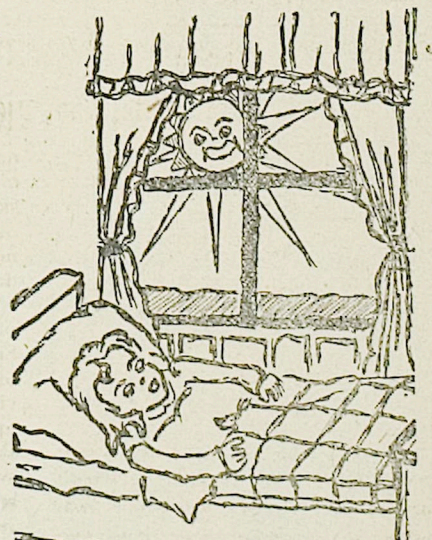
Ljuba Marija!

Veseli me, da si se tudi Ti oglašila. Tako je prav! Stric Miha ima rad »korajžne« pionirje in pionirke. Tudi to me veseli, da rada bereš Slovenski Jadran in da se rada učiš. Ostani še v naprej tako pridna, pa bomo vsi imeli veselje s Teboj. Pa še kaj se oglaš!

Ljuba Gracijela!

No, tudi Ti si prišla na vrsto! Prav gotovo si že izgubila vsake upanje, da bi bilo tvoje pismo kdaj objavljeno, kajne? Upam, da mi nisi zamerila zaradi dolgega čakanja in da se boš še kaj oglašila? Veseli me, da si pridna in pozorna v šoli. Le še naprej bodi taka, pa Te bomo vsi veseli, starši, profesorji in tudi

stric Miha.

Sonček skozi okno gleda spanja konec je seveda — v šolo, k igri in na pašo spramljat hoče Metko našo.

da je storila dobro delo in od tega se ji srcece ogrevalo.

Zdajci je pa zagledala, kako padajo zvezdice z neba in prav pred

S. Turgenjev:

Vrabec

Vračal sem se z lova in stopal po drevoredu v svojem vrtu. Pes je tekkel pred menoj. Nenadoma pa se je skoraj ustavil in se jel oprezno pomikati dalje, kakor bi bil zaohval divjačino pred seboj.

Pogledal sem po drevoredu in zapazil mladega vrabca, z rumenim kljunom in guhom po glavi. Padel je bil iz gnezda. Veter je tako močno majal drevje. Tako tihi je bil, le žalostno je prhutal s petrotni, ki so mu bile pravkar porasle.

Pes se mu je bližal; vse mišice so se mu bile napele. Tedaj pa se je nenadoma pognal z bližnjega drevesa star vrabec, črnih prs. Kakor kamen je priletel psu pred gobec; in ves našopirjen, zbežan, drhteč

žalostno čivkajoč, obupan, je dvakrat skočil proti odptemu, z ukrivljenimi zobmi oboroženemu gobcu.

Vrgel se je pred psa, da bi ga ubranil napada. Toda vse drobno telesce se je od strahu treslo, njegovo čivkanje je bilo hripavo in plašno; vedel je, da mora umreti, žrtvovati življenje.

Kakor neizmerna pošast se je moral zdeti pes njegovim očem! In vendar ni mogel ostati na svoji veji, tako visoki in varni. Sila, ki je bila močnejša od njegove volje, ga je gnala na tla.

Pes se je ustavil in odskočil. Rekel bi, da je tudi on spoznal to silo. Ves zmeden sem hitro poklical psa in šel; vsega me je prevzelo neko sveto spoštovanje.

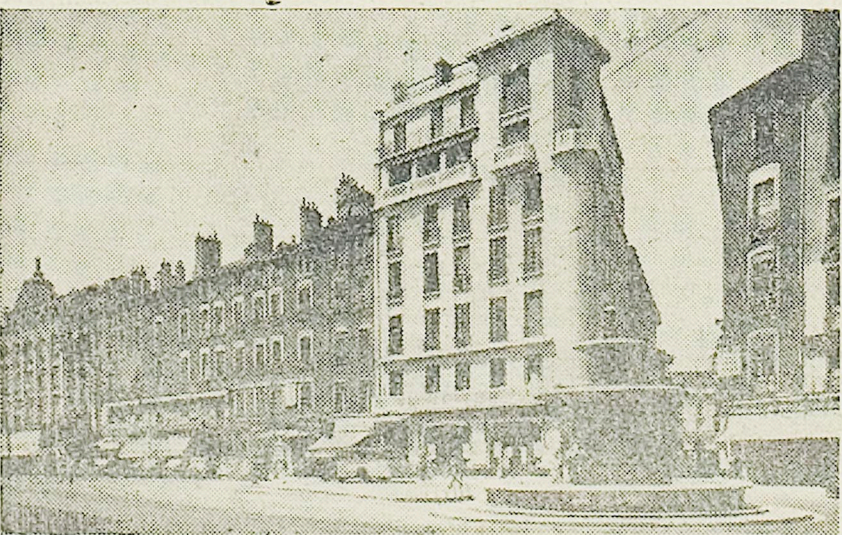
Da, ne smejte se, spoštovanje je bilo to, kar sem občutil pred tem južnim ptičkom pred močjo njegove ljubezni ...

Vtisi iz Grenobla

Prvo pristo nedeljo smo šli z nekim profesorjem Holadcom na kratak izlet v okolico Grenobla. Ves čas nam je pripovedoval o neklih podzemeljskih jamah, tako da smo že v resnici mislili, kakšno posebno maravno čudo bomo videli. Res je pokrajina zelo lepa in je vas Sasenage, kamor smo bili namenjeni, izredno zanimiva izletna točka, toda toliko govoric in toliko reklame pa podzemeljka jama v bližini vasi le ni vredna. Saj ni drugega, kot da te vodič pelje nekaj minut po temni luknji, polni blata in umazanije. Naše kolegice, ki so šle z nizkimi prazničnimi čevlji, so prišle iz jame vse zamazane in to za 80 frankov, kolikor je bilo treba plačati za obisk te jame. Sploh pa smo ugotovili, da so Francozi izredni mojstri v reklamni in da znajo spraviti v denar vsako najmanjšo zanimivost in znamenitost. Mogočen vtis pa so napravili na nas planinski travniki, vsi posejani z lavando. Kmetje tod okoli ne sejejo nič drugega kot lavando, ki je buje v teh predelih prvovrstna za izdelavo znanih parfumov. Pravijo, da jim lavanda prinese dvanaškrat več dobička, kot če bi pašnike izkoristili za živino. Ko smo se vračali skozi industrijsko predmestje Fontaine, smo opazili na mnogih mestih velike napise po zidovih: Prebivalci Fontaine ne bodo nikoli pozabili Vercorsa. Povedali so nam, da je ravno iz tega naselja šlo veliko delavcev med vojno na Vercors k maquis-jem in da so už-

vali pri hribovskih prebivalcih planote Vercors vso gostoljubnost.

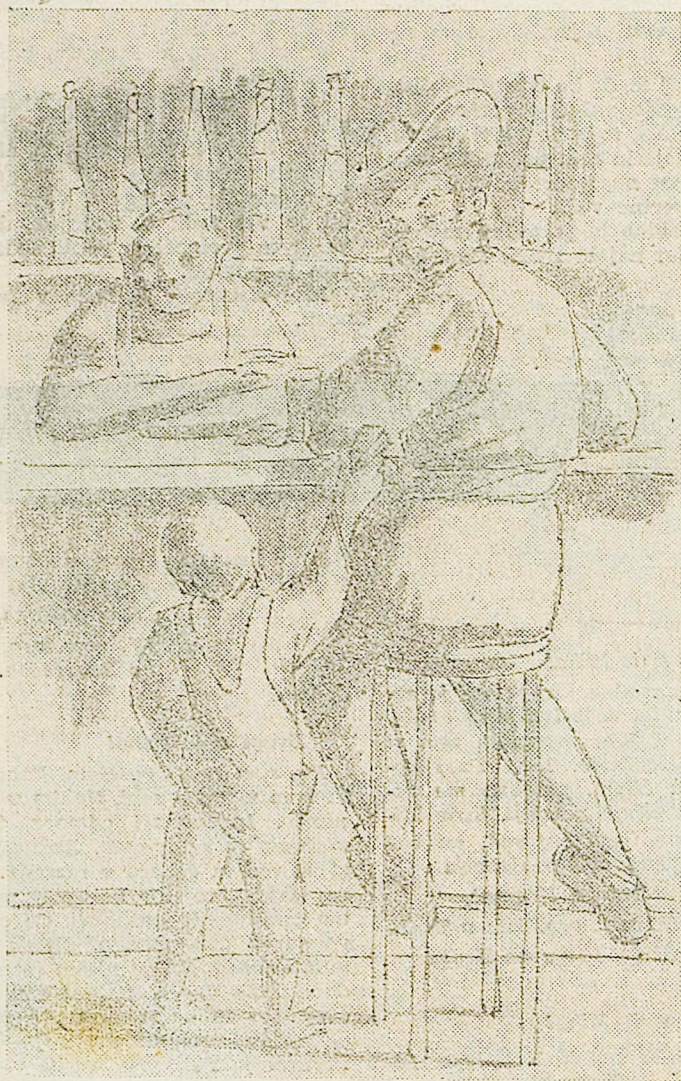
Nekoč me je zanesla pot na grenobelsko pokopališče. Pokopališče samo ni nič posebnega, pač pa mi je vzbudil pozornost neki spomenik. Ko se približam, spoznam, da je to nagrobni spomenik nekega svetnika, čigar ime sem že pozabil. Nagrobni kamen je obdan z okvirji, na katere obešajo votivne ploščice z različnimi prošnjami na svetnika. Zanimalo me je, kaj verniki svetnika največ prosijo. Največkrat prosijo za srečen povratek kaknega svojega bližnjega, to je zapisano na manjših ploščicah po 100 frankov,

ZAKLAD SIERRRE MADRE

Kajti razgled si je bilo vredno ogledati. Zato se je ta kolonija imenovala tudi Colonia Buena Vista.¹

Kopel je bila osvežujoča in Dobbs si je prihranil pet in dvajset centavov, ki jih je moral plačati za pršno kopel v hotelu. Toda kopel je imela tudi senčne plati. V blatu so bili namreč ogromni raki. In ti raki so včasih mislili, da so prsti kopalcev dobro meso, ki ga ne smejo zametavati. Prav

hudičev je včepnilo, če je tak lep odrasel rak dodobra zagrabil in hotel oditi s prstom.

Reka se je delila tu v več rokavov. Ob bregovih so sedeli rakarji. Bil je to težek posel, ki so ga opravljali samo tisti, ki so bili nezasišeno potrpežljivi.

Rakarji so bili večinoma Indijanci ali pa prav revni mešanec. Za vabo je služilo staro, smrdeče meso. Čim bolj je smrdelo, tem boljše je bilo. Precejsen kosček mesa so nahodili na trnek, ki je bil pritrjen na dolgi vrvi. Potem so zagnali daleč v rečni rokav.

Tam je nekaj časa ležal. Nato pa je začel rakar vrvico počasi, prav počasi pritezati k sebi, tako počasi, da si komaj opazil. Celo večnost je trajalo, preden je bil trnek z vabo zopet ob bregu. Potem so zvrlekli vrvico počasi na blaten breg, ki se je polagoma vzpenjal. Šestkrat do desetkrat je bilo zaman. Trnek je bilo treba zopet vreti v vodo, čisto z novo vabo, ker je bila stara odjedena, in potem ga je bilo treba znova pritezati z neskončno potrpežljivostjo.

Raki so s klesčami zgrabili za meso in so ga tako krčevito držali, da jih je bilo moči z njim vred potegniti ven, ker niso hoteli mesa več izpustiti. Če pa so vrvico prehitro potezali, potem rak ni mogel z vrvico dalje ali pa se mu je pričelo dozdevati sumljivo in je izpustil. Včasih je tudi tako močno zgrabil za vabo, da jo je odčepnil od trnka, in potem je rak dobil igro.

Potrpežljivi rakarji so mnogo zaslužili, kajti marsikateri rak je tehtal pol ali celo trideset kilograma, a restavracije so jih dobro plačevale, ker so jih ljubitelji zelo zahtevali.

Ko je Dobbs takole opazoval rakarje, je spoznal, da ta posel ni zanj. Ne bi imel potrpežljivosti, kakršna je bila potrebna. Majhen, nepremišljeno hlasten živčni sunek in plen je bil izgubljen. Ta lov je zahteval živčno mirnost, kakršne Dobbs, ki je vzrastel v trušču ameriškega velenja, ni imel, pa četudi bi dobil za vsakega raka pet pez.

Odstopil je zopet v mesto. Kopel in pot sta ga sestradali, zato je pričel misliti, kako bi dobil večerjo. Zopet je bilo nekaj časa zaman in marsikatero pikro opazko je moral spraviti in požreti. Toda človek se utrdi, če je lačen in če ne ve za drugo pot, kako bi dobil večerjo.

Naposled je zagledal nekega gospoda v beli obleki. Misli si je: z gospodi v beli obleki imam danes srečo, pa še enkrat poskusim. In prav je mislil. Dobil je petdeset centavov, kar je zadoščalo za večerjo.

Po večerji in po primernem odpočitku na klopi si je mislil: vendar bi bilo dobro, če bi imel kaj drobiža v žepu, saj se nikoli ne ve, kaj pride. Na ta drobšč se ni spomnil sam po sebi, namreč se je spomnil nanj tedaj, ko je videl, da je šel na drugi strani trga neki gospod v beli obleki. Skočil je takoj k njemu.

Gospod je res segel v žep in privlekel iz njega novčič za petdeset centavov. Dobbs ga je hotel zgrabiti, a gospod ga je trdno držal v roki. Potem je suhoparno rekel: »Čujte me, mladič, taka nezasišana nezamrnost se mi še v vsem življenju ni pripetila in, če bi mi kdo kaj takega pripovedal, mu ne bi verjel.«

Dobbs je bil ves zmeden. Kaj takega se tudi njemu še ni pripetilo, da bi mu kdo tako dolgo govoril. Ni prav vedel,

¹ Kolonija lepega razgleda.

ali naj počaka ali zbeži. Toda ker je videl novčič v gospodovih rokah, je čutil, da je ta novčič prej ali slej vendar namenjen njemu in da si hoče gospod pač pripraviti samemu sebi veselje s pridigo. Za denar se da pridiga za mirno poslušati, saj itak nimam drugega opravka, si je rekel Dobbs. In tako je mirno obstal.

»Danes popoldne ste mi pripovedovali,« je gospod nadaljeval, »da še niste jedli. Dal sem vam pezo. Potem sem vas zopet srečal in rekli ste, da nimate denarja za prenočišče, nakar sem vam dal petdeset centavov. Pozneje ste zopet prišli in rekli, da še niste večerjali, in zopet sem vam dal petdeset centavov. Sedaj pa mi še recite, čemu hočete sedaj denar.«

»Za jutrišnji zajtrk,« je rekel Dobbs duhaprisotno.

Gospod se je zasmejal, mu dal novčič in rekel: »To pot je zadnjič, da vam kaj dam. Sedaj pa pojdite še h komu drugemu in ne zmeraj samo k meni. Postaja mi namreč že dolgočasno.«

»Oprostite,« je rekel Dobbs, »nisem vedel, da ste zmeraj isti. Vašega obraza si nisem ogledal, vidim ga sedaj prvič. Toda sedaj ne pridem več.«

»Da pa boste tudi mož beseda in me ne boste več nadlegovali, vam dam še petdeset centavov, da boste jutri imeli še za kosilo. Prosim pa vas, da skrbite odtlej za svoje življenje brez mojega sodelovanja.«

»Potemtakem bi bil tudi ta vreec izčrpan,« je rekel Dobbs pri sebi. In spoznal je, da bi bilo bolje oditi na deželo in pogledati, kako je kaj tam.

2.

Zgodilo se je, da je našel Dobbs v nekem prenočišču moža, ki je svojemu sstanovalecu pripovedoval, da namerava v Tuxpam, da pa nima sopotnika. Komaj je Dobbs to zaslišal, je takoj rekel: »Čujte jaz grem z vami v Tuxpam.«

»Ali ste vrtalec,« je vprašal mož kar s postelje. »Ne, žrpalec.« Dobro,« je rekel nato mož, »zakaj ne, pa pojdiva skupaj.«

Drugo jutro sta se napotila, da bi poiskala na mnogoštevilnih petrolejskih poljih ob poti v Tuxpam kako delo. Pri stojnici za kavo sta pozajtrkovala najprej kozarec kave s kruhom in potem sta odpotovala.

Kar tako naravnost ne moreš priti v Tuxpam. Tja ne pelje nobena železnica. Samo letala. In taka vožnja stane petdeset pez. Toda k petrolejskim poljem vozijo mnogi tovorni avtomobili. Ta ali oni te vzame morda s sabo. Vso pot prehoditi, pa ni tako preprosto. Dolga je namreč več kakor sto milj in pelje zmeraj pod žarečim soncem, sence pa je le malo.

»To je še najmanjša reč,« je rekel Barber, »samo da bi bila še čez reko.«

Prevoz čez reko je stal petindvajset centavov in teh petindvajset centavov nista hotela izdati.

»Da, potem nama nič drugega ne preostane,« je rekel Barber, »potem morava počakati na Huastecove tovorne splave. Ti nas bodo zastoj prepeljali. To pa utegne trajati do enajstih, preden spet pride, kajti splavi ne vozijo po času, ampak čakajo, da se nabere dovolj tovarov.«

»Potem pa kar potrpežljivo sediva tule na zid,« je odvrnil Dobbs. Pri zajtrku si je prihranil nekaj denarja in je kupil

Nagradna križanka

BESEDE POMENIJO:

Vodoravno: 1. slovenski pisatelj, 7. tuje moško ime, 8. šaljivec, glumač, 10. reka v Franciji, 12. roman poljskega pisatelja H. Sienkiewicza, 14. razčlenjevanje, razkrojitev, 16. govornik, učitelj govornišva, 18. skrajni del celine, 19. edinica, skupina, del celote, 21. mesto v Arabiji, znano po znameniti kavi, 22. doba, vek, 24. uplajenjen a, omočena, 26. slovenski mladinski pisatelj (»Dikaa), 27. stopnja, višina, raven, 29. sveta podoba, 31. lipa brez samoglasnikov, 32. vrsta kaktusa, iz katerega pride ujejo opojne pijače, 34. žensko ime, 36. izbrane družbe, 38. posejati, 39. značilni vonji in okusi, 41. žensko ime, 42. pravica za trgovanje s sužnji.

Navpično: 1. znani slovenski umetnostni zgodovinar, 2. mesto v Italiji, sedež največjih tekstilnih in avtomobilskih podjetij, 3. ozračni zajemek (obrnjeno), 4. moderno težko orožje, 5. rimski bog ljubezni, 6. umazjenost, ubranost, 7. žuželka, 9. mesto v Crnogorskem pri-

morju, 10. spletko, zapletljivi, 11. tuje moško ime (množ.), 13. moritve, 14. del rimskega amfiteatra, 15. potok v Grčiji, 17. strigulec, strigulka, 20. najmanjši delci snovi, 23. hrib pri Beogradu, 25. prebivalec pokrajine v Zadnji Indiji, 28. zapreka, 30. predobikovano žensko ime, 33. pogorje na polotoku Halkidiki, 35. tri zaporedne črke iz besede kitara, 37. ljubkavalno žensko ime, 40. dva enaka samoglasnika.

ŠAH

Premoč na odprtih linijah

Beli: Kc1, Dd2, Td1, Lc3, Lg2, Sd5, a2, b2, c4, e2, f2, g4, h4.

Črni: Kg3, Dh6, Tb3, Tf8, Lb6, Sc5, a7, b6, c7, d7, f4, g7, h7.

Naslednja pozicija nam predvsem pokaže, da ima beli kljub temu, da je njegov nasprotnik razvil vse svoje figure, znatno prednost. Črne figure so namreč

nerodno razmeščene in njihovo gibanje je zelo omejeno. Premoč na odprtih linijah beli sijajno izkoristi.

1. g4—g5, Dh6—e6, 2. Dd2—d4, De6—f7, 3. h4—h5 (g in h kmet sta se nevarno približala črnemu kralju. Preti predvsem h6, s čemer bo prišel še bolj do izraza pritisk na diagonalni al—h3.) 3. ... Sc5—e6, 4. Dd4—d3, Se6—e5, (na 4. ... S:g5 sledi 5. h6! Df5, 6. hg, Tf7, 7. D:f5, Tf5, 8. Thg1, Kf7, 9. Sc7! 5. Dd3—d2. Črni ne je tu vdal, kajti bo potezih 5. ... f3, 6. g6, Df4, 7. S:f4, L:f4, 8. e3, fg, 9. Th4, mu drugega res ne preostane.

OKRAJNI KOMITE KPS POSTOJNA in množične organizacije postojnskega okraja

želijo vsem svojim članom in vsemu delovnemu ljudstvu mnogo uspeha v nadaljnji borbi za izgradnjo socializma

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

SPORED NAJVAZNEJSIH ODDAJ od 3. maja do 9. maja 1952

SOBOTA, 3. maja 1952: 14.35 Igra kmetijsko trio — 18.15 Politični pregled — 19.00 Radijski roman: Pod svobodnim soncem — 21.00 Domači zvoki, vmes ob 21.30 Od sobote do sobote. — NEDELJA, 4. maja: 8.30 Za naše kmetovrčce — 9.00 Mladinska oddaja: V pomladi življenja — 13.45 Glasba po željah — 16.30 Slovenske narodne — 17.00 Vesela nedelja v glasbi — 17.30 Z mikrofonom med našim ljudstvom — 19.15 Športna poročila. — PONEDELJEK, 5. maja: 14.00 Kratki simfonični biseri — 14.35 Poje slovenski sindikalni kvintet — 18.00 Važki in polonese za klavir in orkester, vmes ob 18.15 jezikovni pogovori — 19.00 Uganite kaj igramo — 21.00 Slušna igra: Molière: Jurij Topčak. — TOREK, 6. maja: 14.35 Slovenske narodne — 18.00 Iz glasbene zakladnice P. Cajkovskega — 18.15 Kulturni razgledi — 20.00 G. Puccini: »Turandot«, opera v treh dejanjih. — SREDA, 7. maja: 11.15 Mladinska oddaja: V pomladi življenja — 14.35 Slovenske narodne — 18.30 Glasbena revija — 19.00 Radijski roman: A. Daudet: Pisma iz mojega mlina — 21.00 Pojo jugoslovanski zbori. — CETREK, 8. maja: 14.00 Chopin, Schubert, Schuman in Listz — 17.30 Pesmi bombe in dela — 17.35 Iz zgodovine naše narodne revolucije — 18.00 Samospeve hrvaških skladateljev, poje Ota Ondina — 19.00 Kako so ustvarjali veliki skladatelji. — PETEK, 9. maja: 11.15 Solska ura: Narava se prebujala — 14.00 Melodije iz starih filmov — 14.35 Slovenske narodne — 18.00 Otroška glasbena pisanica — 18.15 Zdravje in dom — 19.00 Literarni obzornik.

PRVI MAJ

Bilo je takrat, ko sem še bické¹ pasel pod Uršljo goro. Vsako jutro mi je po ušesih zvonila ponarodla Vodovnikova pesem:

*Ob štirih zjutraj gori vstanem
in ženem bické past.*

*Oh kako bom srotej bické pasov,
ko mam še komaj sedem let.*

Treba je bilo vstati ob zori in napasti bické do šole, ki se je začela ob devetih. Do šole pa je bilo dobre pol ure hoda. Jaz sem seveda spal kakor ubit in težko me je bilo ob tej uri spraviti pokonci. To se pravi, kadar me je budil oče, to ni bilo pretežko. Komaj sem začul njegov robati glas: »Halo, sonce je že nad Pohorjem!« sem že treščil iz postelje, čeprav sem vedel, da sonca še dolgo ne bo nad Pohorjem. Če bi tega ne bi bil storil tako urno, bi mi bila iz postelje pomagala očetova težka roka.

Teže me je bilo spraviti pokonci, kadar me je klicala mati. Ta se je tiho priplazila do postelje in, ko me je videla, kako trdno spim, se je spet oddaljila po prstih in šepetala:

»Pet minut ga še pustim, saj je sirotej...«

Čez pet minut, ki so bile zame silno kratke, me je spet prišla klicati. Navadno sem jo slišal že prvokrat, toda sem se vedno potajil. Tudi zdaj sem se zvil v klobuč in se delal, ko da bi najtrdnjeje spal. Mati me je nekaj časa tiho opazovala, potem pa vzdihnila:

»Sirotej, kako bi še rad spal!«

Počasi se je odločila in me poklicala:

»Bické se že derejo.«²

Navadno me je morala klicati dva, ali trikrat, preden sem se skobacal iz postelje, ki je bila postelana morda le dvakrat v letu. Moja mati je imela zelo mehko srce in kadar me je klicala ona, sem pridobil vsaj pol ure. Mogoče je tudi oče imel mehko srce, toda tega nam otrokom ni smel pokazati, ker je bilo življenje naše družine pretrdo.

Bické pasti je bila huda reč. Pravega pašnika zanje ni bilo, ampak so se razprostirali ovčji pašniki po gozdovih, med ostrogovno in med trnjem, koder se goveja živina ni hotela pasti. Na paši sem bil bos, ker ni bilo denarja za čevlje. Kadar je bila žival sitna, sem imel čisto okrvavele noge. Vrh tega je bilo po jutrih tudi še mrzlo. Toda ovce so bile v našem najemniškem gospodarstvu zelo važna stvar. Na leto jih je mogel oče prodati do deset in še več, kar je vrglo lepe denarce, s katerimi smo se otroci že za silo oblekli.

Nekega jutra me je oče zelo zgodaj poklical. Zatrobil je kakor zmirom:

»Sonce je že nad Pohorjem!«

Takoj sem tičal v hlačah in se odpravil v hlev. O kakem soncu nad Pohorjem seveda še ni bilo sledu. Na vzhodu se je še komaj poznala jutranja zarja. Vrhova Uršlje gore in Peče, ki sta bila še vsa zasnežena, še niti nista žarela v škrlatni luči sončne zarje, ampak sta molela v blede odsev jutra, ki je vstajalo nekje na vzhodu. Pobočja planin so bila še vsa črna, po dolinah pa je ležala debela megla, ki je zakrivala vse manjše hribe. Nebo je bilo jasno in na njem je gorelo še veliko svetlih, mrzlih zvezd, ki so začele silno počasi ugašati.

»Kam pa naj ženem past?« sem vprašal očeta, ki je vsak dan sproti določal pašo.

»Na vrh boš gnal danes,« mi je mrko odgovoril.

Na vrh! Srce mi je skoraj poskočilo od veselja. Na vrhu je bila pri nas najboljša in najudobnejša ovčja paša. Tako se je imenoval hrib nad domačijo, ki je bil porasel z drmo, to je s travo, ki so jo ovce imele najrajši. Na pašniku so rasle bele breze, ki so bile podobne zelenim pušljcem. Vmes je stalo nekaj velikih, orjaških macesnov, ki so se videli daleč naokrog.

Čreda je bila brž na pašniku in sedaj se je začelo zame dobro življenje. Ovce so se začele pasti kakor uši in mi sploh ni bilo treba paziti nanje. Ako bi ne bilo premrzlo in premokro po tleh, bi se bil lahko ulegel in mirno zaspal. Toda bil sem že prebujen in moja zaspanost se je medtem dvignila nekaj med vzhove macesnov, ki so moleli v sivkastomodro nebo. Zato sem začel opazovati, kako je okrog mene nastajalo lepo, vigradno jutro.

Pravkar sta zagorela vrhova dveh najvišjih gora v škrlatnem plamenu. Gorele so skale in razpoke med čermi. Podoba me je nenadoma vsega prevzela, da sem bil kakor zamaknjen. Na mah sem pozabil na svojo utrujenost in nisem nehal strmeti v goreče gore, ki so se mi zdele vedno bližje. Pod snežnimi vrhovi se je razprostiralo široko, temno pobočje, pokrito s planinskim lesom. V tem pobočju se je združevalo mnogo barv. Smrekove hoste so bile skoraj črne, tam pa, kjer so rastle bukve, je bilo še vse rjavo, zakaj bukev v taki višini še ni pričela zeleneti. Temnikasto ozadje pobočja je bilo prepikano z blestečimi macesni, ki so si pravkar nadevali svoj svetlozeleni pomladni nakit. Brez teh macesnov bi bila podoba gore še čisto mrtva.

Dolina pod goro je bila še zakrita z meglo, ki se je le počasi pogrezala vase. Nikjer še ni bilo polj in travnikov in prav nobene domačije ni bilo videti iz tega belega morja. Naš vrh je bil kakor samotni otok sredi jutrnega kipenja. Včasih se je zdelo, da ga bodo meglene pene pogoltnile.

Kmalu pa sta začela rdeča vrhova obeh orjakov bledeti. Obenem so postajali svetlejši tudi gozdovi pod gorami. Zdaj je dan začel hitro spreminjati lice cele dežele. Pohorska slemena so se ločila od vzhodnega neba, na severu pa so vrhovi Golice in njenega predgorja nekako dolgočasno moleli pod nebo. Dolinska megla, ki je še pred nekaj minutami lizala do pasu širnih pobočij, se je nenadoma sesedla in skozi njo so se začele svetlikati lise obdelanega polja. Naših gor se ni več dotikala rdeča sončna zarja, ampak so bili vanje uprti pravi sončni žarki, ki so prihajali naravnost od velike, rdeče sončne krogle, ki se je nenadoma dvignila iznad pohorskih slemen.

Sedaj je nastopil pravi dan.

Ves širni prostor med nebom in zemljo, kolikor sem ga mogel zajeti s svojimi očmi, se je napolnil s pepelnasto, skoraj prosojno barvo. Ta praznična svetloba je srkala vase dolinsko meglo, ki

se je zmirom bolj stiskala k zemlji in se skrivala med loge in travnike. Nadnaravno velika, orjaška drevesa so začela moleti iz meglene dna, potem so prišli na vrsto robovi valovite doline, ki so razsekali meglo na nešteto podolgovatih jezikov, dokler se niso pokazale domačije, vsepovsod raztresene, naposled pa se je prav na dnu doline pokazala mala vas z visokim, gotskim zvonikom.

Medtem ko se je spreminjala podoba doline, se je spreminjalo tudi sonce. Ko je vzhlo izza Pohorja, je bilo podobno veliki, žareči krogli, potem pa je postajalo bledeje in manjše. Nazadnje se je obdalo z močnim vencem, ki je bil svetlejši kakor njegova sredina. Iz tega venca so potem začeli štrkati na vse strani daljši in krajši žarki, ki so bili podobni žarečim strelam. Kmalu ni bilo več mogoče pogledati v sončno kroglo.

Kakor me je zjutraj, ko sem vstajal, strašno imelo in sem še gredoč na pašo, včasih spal, tako silno rad sem gledal jutro, ki je vstajalo pred mojim očmi. Tega vstajanja se nisem mogel nikoli nagledati. Vedno sem pri njem odkril kaj novega in kaj lepšega. Posebno takrat, kadar sem pasel Na vrhu. Tam me paša ni veliko motila, ker se je žival pasla kakor uš. Pogled z vrha je bil že sam po sebi lep in za oči prava paša. Tōda bilo je še nekaj drugega zraven, kar je delalo vstajenje jutra še lepše. Naš vrh se je ob jutrnjem svitu za nekaj ur potapljal v godbo tisočeri glasov, ki so se zlivali v veličastno, brnečo, prečudno pesem ali godbo. Ta godba je prihajala iz neštetihi ptičjih grl in je donela iz brezovega grmovja in z vej visokih macesnov, prihajala je iz vlažne, napojene zemlje in trave, prihajala je s tankih macesnovih in brezovih vej, ki so bile neslišno napete v jutranjem zraku in se šibile pod razkošno roso, čeznje pa je drgetal nevidni lok prvih jutrnjih vetričev. In ta mogočna godba mi je prevzela srce, da sem nekako onemel str-

OKROŽNI KOMITE KP

čestita vsem delovnim ljudem Istrskega okrožja k prazniku borbe in dela — PRVEMU MAJU in poziva:

Naprej v delu in borbi za lepšo budočnost!

Naj živi 1. maj — praznik naših delovnih ljudi — graditeljev socializma!

Naj živi bratstvo in enotnost Slovencev, Italijanov in Hrvatov!

Naj živi naša domovina — socialistična Jugoslavija!

mel raz ta čudni, v roso vtopljeni vrh. Vse te lepote, ki se je razprostirala okrog mene, in vse te godbe, ki je brnela v mojem mladem telesu, pa se nisem zavedal, kakor se tega zaveda kdo, ki jo opazuje ali posluša pri polni zavesti, ampak sem bil tesno zrasel z vsem, kar me je obdajalo in kar sem občutil, ko da je vse to del mojega lastnega bitja. Zdelo se mi je, da včasih gledam samega sebe.

Iz takih misli me je vedno prebudil sopihajoč, težak glas, ki je prihajal od daleč po zraku in je odmeval po brezovju in macesnovju nad mojo glavo. To je bil glas težkih, parnih kladiv, ki so butale doli v dolini, kjer je stala velika tovarna. V tej tovarni še nisem bil nikdar in sem jo mogel le od daleč gledati. To sem mogel le, če sem se napotil čez brezov pašnik na drugo stran našega vrha. Toda ni me preveč vlekel k njeni podobi, ker zame ni bila lepa. Bila je črna in sajasta, en sam kup zamazanih stavb, iznad katerih je molelo kakih šest ali osem visokih dimnikov. Iz teh dimnikov se je neprestano valil masten in črnkast dim, ki je zasmrajal celo severno dolino. Vedel sem tudi, da iz teh dimnikov ponoči švigajo plameni, ker sem šel z očetom nekajkrat ponoči v mlin in sem to sam videl. Od tistega časa me je bilo tovarne skoraj strah. Ta črna tovarna je bila tudi še drugače slabo zapisana v mojem srcu. To sem imel od očeta, ki ni maral tovarniških delavcev, čeprav je bil tudi sam delavec. Tovarniški delavci so se ob nedeljah pri cerkvi postavljali s srebrnimi verižicami, z velikimi tolarji na lajbičih, z lepimi oblekami, z zelenimi

klobuki, za katerimi so se šibili gamsovi repi. Moj oče teh ljudi ni maral tudi zato, ker so večinoma koj začeli nemškutariti, brž ko so povohali v tovarno. Vse to ga je odbijalo od njih, čeprav je bilo znano, da so fužinarji veliki reveži. Toda moj oče je bil takrat gotovo še večji in še bolj zapuščen revež, kakor so bili fužinarski delavci, ker je bil poljski delavec.

Ko sem tega jutra spet začul butanje tovarniških kladiv, sem se takoj znašel sredi resničnega sveta. Prenehaj sem biti del narave, ki me je obdala, postal sem to, kar sem bil: pastirček, ki je zgodaj zjutraj pasel bické nekje na zapuščenem vrhu. Lepa, harmonična godba, ki je še malo prej zvenela skozi macesnovje nad mojo glavo, je zdaj prenehala, ker jo je razsekal odmev parnih kladiv.

(Konec prihodnjic)

¹ ovce.

² blejajo.

OB PRAZNIKU DELOVNEGA
LJUDSTVA ČESTITA

OKRAJNI KOMITE KP KOPER

VSEM ČLANOM KP
IN DELOVNEMU
LJUDSTVU KOPR-
SKEGA OKRAJA

Uprava ter delovni kolektiv
Čestita vsem odjemalcem
delavski praznik 1. maj!

»INTEREVROPA«

špeditija v Kopru s podružnicami v Umagu, Pod-
gorju, Sežani, Puli ter izpostavami v Izoli, Piranu
in Divači

Čestita svojim delovnim kolektivom in vsem
poslovnim prijateljem praznik dela 1. maj!

**Okrajni
odbor
Ljudske
tehnike
Koper**

želi vsem svojim članom
in vsemu delovnemu
ljudstvu še
večjih uspehov

želi ob 1. maju svojim odjemalcem
novih uspehov in jim nudi v svojih
trgovinah pod zelo ugodnimi pogoji
živila, delikatese, likerje, tekstilne
in usnjene izdelke, železnino, oro-
dje, gradbeni material in kurivo

**Kmetijska nabavno
prodajna zadruga
PORTOROŽ**

čestita vsem kmetijskim
zadruham našega okraja
velik praznik dela 1. maj
in jim želi mnogo uspe-
hov in napredka pri gra-
ditvi zadrugištva

**KMETIJSKA
ZADRUGA
ŠKOFIJE**

čestita vsem svojim čla-
nom ter vsem kmetijskim
zadruham našega okraja
praznik dela 1. maj!

Najmoderneje opremljen hotel
na Jadranski obali

**„PALACE“
PORTOROŽ**

s prekrasno morsko
plažo in tenis igrišči

**Otvoritev sezone!
15. maja!**

Tovarna sardin

ATTILIO DE LANGLADE

KOPER

Teléfono 48 - Telegram DELANGLADE KOPER

želi vsem svojim odjemalcem vesel
1. maj! Obenem jim še nadalje pripo-
roča svoje izdelke: filete v olju, sar-
line v olju, škombre v olju, stisnjene
in slane ribe

želi vsemu delovnemu ljudstvu obilo uspehov ob 1. maju in želi, da oživi vse svojo
sile za nadaljnjo utrjevanje ljudske oblasti

SV. ANTON

DELOVNI KOLEKTIV

**Rudnika
črnega
premoga
v Sečoveljah**

Čestita praznik 1. maj vsem de-
lovnim kolektivom in vsemu de-
lovnemu ljudstvu

TOVARNA

LESOVINSKIH

PLOŠČ

ILIRSKA BISTRICA

čestita vsem odjemalcem in dobaviteljem ter delovnim ko-
lektivom praznik delovnega ljudstva 1. maj 1952 in jim
želi največji uspeh pri delu za izgradnjo naše močne
socialistične domovine

OKRAJNI ODBOR

ZVEZE BORCEV V KOPRU

vošči vsem borcem in aktivistom NOB 1. maj
— praznik dela! Želi jim še mnogo uspehov
v borbi za izgradnjo socializma.

„ISTRA ŠPORT“
Čevljarska ulica - KOPER

nudi vse letne in
zimsko športne ar-
tikle v prosti pro-
daji po ugodnih
cenah

**Splosna kmetijska zadruga
SV. ANTON**

želi vsem svojim članom vesel 1. maj —
praznik dela — z upanjem, da bodo člani
z izpolnjevanjem sklepov za tekoče leto dali
naši zadrugi novega razmaha.

MESTNI ODBOR

SIAU

PIRAN

želi ob 1. maju vsem članom Fronte še ve-
čjih delovnih uspehov, posebno še vztraj-
nosti pri poglobljanju bratstva in enotno-
sti naših narodov in odločnosti pri nada-
ljevanju borbe za dosego političnih ciljev
SIAU.

Slovensko italijanska antifašistična unija

Okrajni odbor v Kopru želi ob 1. maju vsemu de-
lovnemu ljudstvu vse večjih uspehov. Ob odloč-
nosti in enotnosti naših narodov se bo razbil vsak
fašistični poskus!

Izvršilni odbor Istrskega okrožnega ljudskega odbora

čestita vsemu delovnemu ljudstvu Istrskega okrožja k doseženim uspehom
in želi, da bi bili naši napori za zgraditev socializma tudi v bodoče
tako uspešni

DELOVNI KOLEKTIV

MESTNEGA TRGOVSKEGA PODJETJA P I R A N

čestita vsem svojim odjemalcem k velikemu prazniku delovnega ljudstva

UPRAVNI ODBOR IN SINDIKALNA PODRUŽNICA KOLEKTIVA

ARRIGONI
IZOLA-UMAG

želi vsemu delovnemu ljudstvu
Jugoslavije in Istrskega okrožja ka-
kor tudi vsem odjemalcem
ob 1. maju najboljše uspehe in jim
čestitata

Luško zastopstvo
Koper

želi ob 1. maju vsem pomorščakom
in ribičem obilo uspehov!

TISKARNA
JADRAN
KOPER

čestita vsemu delovnemu ljudstvu k prazniku 1. maja,
želeč obilo uspehov pri gradnji socializma

Kmetijska zadruga z.o.j.
Sv. Vid.

odkupi vse kmeč-
ke pridelke in vse
vrste zelišč, suho
robo in zobotrebce.
Svojim odjemalcem
nudi vse po ugodnih
cenah

Kmetijska zadruga z.o.j.
Cajnarje

želi vsem svojim čla-
nom vesel 1. maj!
Obenem sporoča, da
odkupi vse kmeč-
ke pridelke, vse
vrste zelišč, kakor
tudi suho robo in
zobotrebce. Za od-
jemalce cene ugodne

Mestni ljudski odbor Piran

vošči vsemu delovnemu ljud-
stvu praznik dela 1. maj in
želi polno uspehov pri gra-
ditvi socializma

PODIJETJE
„RUDA“
IZOLA

s svojima obratoma v Izoli in Ban-
delu pri Sečoveljah želi ob prazniku
dela vsem svojim cenjenim odjemal-
cem obilo uspeha pri delu. Obenem
sporoča vsem, da ima na zalogi in
izdeluje različne opekarske izdelke,
ki jih nudi po najugodnejših cenah.
Pri večjem nakupu nudimo popust!

SLOVENSKI KNJIŽNI ZAVOD V LJUBLJANI

čestita delovnemu ljudstvu STO za praz-
nik dela in mu priporoča najcenejšo
množično knjižno zbirko

PREŠERNOVO KNJIŽNICO

ki izda tudi letos 5 zanimivih knjig
za skupno ceno din 250.-

Opozarjamo tudi na našo Malo knjižni-
co, Poljudno-znanstveno knjižnico in na
Zdravstveno knjižnico. Vse so po vse-
bini in nizki ceni namenjene delovne-
mu ljudstvu.

Žavod za socialno zavarovanje

v Kopru

želi vsem delovnim ljudem ob 1. maju 1952
dosti zdravja

krepak naraščaj in

brezskrbno starost

Nikdar več ne bomo dovolili, da bi nam fašisti uničevali našo kulturo!

**Ljudsko gledališče
K O P E R**

Podzveza Slovensko-hrvalske prosvetne zveze v Kopru

želi vsem svojim članom številne uspehe pri poglobljanju
ljudsko-prosvetnega dela

MIZARSKA ZADRUGA

vošči 1. maj - praznik dela -
vsem svojim odjemalcem in
vsem zadrugam našega
okrožja!

**KMETIJSKA
NABAVNO PRODAJNA ZADRUGA
K O P E R**

Čestita vsem članom zadruga in na-
meščencem, kakor tudi vsemu delov-
nemu ljudstvu in kmetijskim zadrugam
našega okraja. praznik dela 1. maj!

**GLOBUS-FILM
K O P E R**

Vsemu delovnemu ljudstvu
želimo obilo uspehov v
socialistični izgradnji!

**Zveza enotnih razrednih sindikatov
Okrajni sindikalni svet**

K O P E R

vošči vsem sindikalnim podružnicam in delovskim svetom
VESEL 1. MAJ!

**ISTRSKA BANKA D.
K O P E R**

čestita vsem poslovnim prijateljem
praznik dela 1. maj!

s podružnicami v Bujah, Piranu in ekspozituro v Izoli

**OKRAJNA
ZADRUŽNA
POSLOVNA
ZVEZA**

K O P E R

čestita vsem zadrugam in zadrugnikom
k prazniku dela 1. maju in jim želi obilo
uspeha v izgradnji socializma na vasi

**PODJETJE ZA UVOZ IN IZVOZ
SPLOŠNA TRGOVSKA D.
K O P E R**

čestita praznik dela 1. maj
vsemu delovnemu ljudstvu

TOVARNA POHIŠTVA EDVARD KARDELJ NOVA GORICA

čestita vsem delovnim
kolektivom, svojim odje-
malcem in dobaviteljem
praznik 1. maja

Opozarja na izredno priliko:

Od 1. do 11. maja 1952 lahko ku-
pite vse njene izdelke na okrajni
gospodarski razstavi v SOLKANU.

ZA 12 % ZNIŽANE CENE

IZKORISTITE!

MLO

IZOLA

želi ob 1. maju vsemu delovnemu
ljudstvu še večjih uspehov v na-
daljnji borbi za izgradnjo socia-
lizma.

Mestni odbor

SIAU

IZOLA

čestita vsem članom SIAU ob 1.
maju ter poziva k nadaljevanju
borbe za utrjevanje bratstva in
enotnosti.

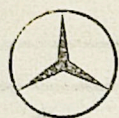
MESTNO GOSTINSKO PODJETJE

KOPER

s svojimi obrati TAVERNA, LOGGIA, GOSTILNA pri STADIONU
in MESTNA GOSTILNA

ter ostalimi želi vsem gostom in delovnim ljudem
ob 1. maju mnogo uspehov pri delu za boljšo
bodočnost!

Srečen in zadovoljen 1. maj želi vsem svojim članom
in prijateljem
FILATELISTIČNI KLUB — KOPER

VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM IN VOZAČEM

„MERCEDES BENZ“

VOZIL ČESTITA ZA 1. MAJ KOLEKTIV ZASTOPSTVA
MERCEDES BENZ V KOPRU

Ob 1. maju, prazniku de-
lavskega razreda želi
uprava in delovni kolek-
tiv HOTELA TRIGLAV
V KOPRU svojim gostom
obilo uspeha!

KOPER

želi vsem svojim članom in vse-
mu delovnemu ljudstvu vesel
praznik dela — 1. maj

BORIS V. SIMANDL, popravljalec pisalnih in računskih strojev v Kopru,
Verdijeve ul. 11 vošči vsem delovnim kolektivom vesel 1. maj!

KMETIJSKA ZADRUGA

SEMEDELA

Ob priliki prvomajskega praznika želi vse najboljše
svojim članom in odjemalcem

Delovni kolektiv
državnega trgovskega podjetja

„NANOS“

v POSTOJNI

čestita vsem kolektivom in odjemalcem
ob največjem prazniku 1. maju. Trudimo
se za čim boljše postrežbo svojih
odjemalcev!

Čestita k prazniku dela vsem poslovnim
ljudem

TOVARNA POHIŠTVA „STIL“
KOPER

Po lastnih in predloženih načrtih izdelu-
jemo luksuzno ter navadno pohištvo
vseh vrst, k. kor tudi tapetna š. a. del.

Naše geslo je: **DOBRO
BLAGO IN NIZKE CENE!**
Pred nakupom pohištva si
oglejte našo trgovino na
Nabrežju Jug. Armade 17

Delovni kolektiv Tovarne
sardin »EX AMPELEA« v
Izoli želi vsem delovnim ko-
lektivom ob prazniku de-
lavskega razreda — 1. maju
še mnogo uspehov!

želi vsem delovnim kolektivom in
odjemalcem nadaljnjih uspehov.

TOVARNA

DUŠIKA

RUŠE pri Mariboru

Okrajni ljudski odbor

KOPER

želi vsemu delovnemu ljudstvu veliko uspehov
ob priliki praznika delavskega razreda

Delovni kolektiv

PIRANSKIH LADJEDELNIC

čestita praznik dela 1. maj delovnemu
ljudstvu vsega sveta, delovnim kolektivom
Istrskega okrožja pa želi vedno večje
uspehe pri graditvi socializma in utrditvi
bratstva Italijanov, Slovencev in Hrvatov.

Mestno podjetje lokalnega gospodarstva - Koper (tel. št. 89)

Krojaška delavnica, čevljarne, radiocenter, izdelava kap,
pekarna in slaščičarna, avtoprevozi - cene nizke.

Čestitamo 1. maj vsem odjemalcem in delovnim kolektivom!

Podjetje »ELTE« Izola

čestita vsem delovnim kolektivom našega okrožja 1. maj! — Naša naloga je razširitev elektrifikacije po Istrskem okrožju!

MESTNO GOSTINSKO PODJETJE PIRAN

želi vsem svojim odjemalcem in gostinskim obratom
našega mesta velik uspeh ob prazniku dela 1. maju!

KMETIJSKA NABAVNO PRODAJNA ZADRUGA DEKANI

vošči vsem kmetijskim zadrugam našega okrožja
ter vsem svojim članom 1. maj - praznik dela!

Mestno gospodarsko podjetje IZOLA

vošči vsem svojim odjemalcem in odkupnikom ter vsem
trgovinam našega okrožja velik praznik dela 1. maj!

Kmetijska nabavno-prodajna zadruga SV. LUCIJA

želi vsem kmetijskim zadrugam našega okraja
ter vsem svojim članom in odjemalcem mnogo
uspeha ob 1. maju, velikem prazniku dela!

Kovinski servis v Šempetru na Krasu

s poslovalnico v Solkanu vošči
1. maj vsem delovnim ljudem naše
domovine in jim želi obilo uspeha
pri njihovem delu!

Republiška kobilarna »LIPICA« - Prestranek

vošči vsem delovnim kolektivom
1. maj in jim želi pri
skupnih naporih za izgradnjo
socializma velik uspeh!

„PRERAD“

trgovsko podjetje z živilskimi
predmeti na debelo
s poslovalnicami:
Trgovina na drobno z mesnimi
izdelki in delikatesami
Mesni odsek
»Silos«
Predelovalnica mesa

Portorož št. telefona	33
Koper	92
Izola	43
Umag	16

KNJIGARNA in PAPIRNICA

s svojimi podružnicami v Kopru, Izoli, Piranu, Portorožu in Bujah čestita vsem kolektivom in vsem
odjemalcem k 1. maju in jim želi čim večjih nadaljnjih uspehov in se obenem priporoča.

TRŽAŠKA ZAVAROVALNICA
d. d. PIRAN čestita zavarovanim
strankam našega okrožja praznik
dela 1. MAJ!

Delovni kolektiv

PODIJETA VINO KOPER

čestita delovnemu ljudstvu
k prazniku dela - 1. maju!

Delovni kolektiv podjetja

OMNIA

čestita ob 1. maju vsem svojim odjemalcem ter
jim želi še mnogo uspeha pri graditvi socializma.
Obiščite naši novi poslovalnici, ki vam nudita
bogato izbiro pohištva in železnine.

FRUCTUS

**zadružno podjetje
za izvoz in uvoz**

Delovni kolektiv podjetja čestita job
1. maju vsem delovnim kolektivom naše-
ga okrožja in jim želi mnogo uspeha pri
nadaljnji graditvi socializma.

Kmetijska nabavno prodajna zadruga Izola

vošči vsem svojim članom obilo uspeha
pri dvigu kmetijske proizvodnje in če-
stita vsemu delovnemu ljudstvu našega
okrožja in naše matične socialistične Ju-
goslavije praznik dela 1. maj!

Istra Benz Koper

s podružnicami IZOLA,
PIRAN, BUJE, UMAG
in NOVIGRAD vošči vsem
cenjenim odjemalcem
1. maj praznik dela.

KRAJEVNI LJUDSKI ODBOR Šmarje

vošči vsem svojim volilcem ter vsemu
delovnemu ljudstvu našega okraja 1. maj
in želi mnogo uspeha bodočemu občin-
skemu odboru!

Krajevni ljudski odbor SEČOVLJE

čestita vsemu delov-
nemu ljudstvu naše-
ga okraja ter vsem
svojim volilcem
praznik dela 1. maj!

KMETIJSKA NABAVNO PRODAJNA ZADRUGA — V MAREZIGAH —

čestita vsem svojim članom
ter vsem kmetijskim zadrugam
našega okrožja velik praznik
dela 1. maj!

SALVETTI, tovarna mila, PIRAN

telefon 45, tekoči račun Istrska banka, Piran št. 10-39901

Direkcija in upravni odbor
vošči ob 1. maju srečo vsemu
delovnemu kolektivu in delav-
skemu svetu! Z večjo proizvod-
njo si bomo zagotovili lepšo
bodočnost!

MESTNI LJUDSKI ODBOR KOPER

čestita vsemu delov-
nemu ljudstvu Istr-
skega okrožja velik
praznik dela 1. maj!

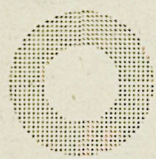
Ob 1. maju, prazniku delovnega ljudstva,
vošči delovni kolektiv

ADRIA V KOPRU

delovnemu ljudstvu Istrskega okrožja
mного uspehov pri nadaljnji izgradnji
socializma

*Delovni kolektiv Cestne železnice
v Piranu želi delavskemu
razredu novih uspehov pri
izgradnji socializma.*

Mestna knjižnica v Kopru

želi vsem svojim obiskovalcem
obilo uspeha pri nadaljnjem
delu. Obenem si želi čim
večjega obiska

PIRANSKE SOLINE

Vsemu delovnemu kolektivu in
vsem našim odjemalcem česti-
tamo k prazniku dela 1. maju!

Kmetijska
nabavno - prodajna zadruga
v Bertokih

čestita vsem kmetij-
skim zadrugam in
delovnim kolektivom
našega okrožja k
velikemu prazniku
dela — 1. maju!

Tovarna metel, ščetk in čopičev

Uprava in delovni kolektiv to-
varne čestita vsem odjemalcem
ter vsemu delovnemu ljudstvu
našega okraja in socialistične
Jugoslavije praznik dela 1. maj

Kmetijska zadruga - ANKARAN

čestita vsem svojim članom ter
vsem kmetijskim zadrugam na-
šega okraja praznik dela 1. maj
in jim želi mnogo uspeha in
napredka v kmetijstvu

Pleskarska in dekoraterska zadruga

KOPER

vošči ob 1. maju svojim delavcem
in naročnikom obilo uspehov

KMETIJSKA ZADRUGA ŠMARJE

čestita vsem svojim članom ter
vsem kmetijskim zadrugam
našega okraja in želi vsem
mного napredka

„ODPAD“ d. o. o. KOPER

čestita vsem svojim
delavcem in poslov-
nim prijateljem na-
šega okrožja in FLRJ
praznik dela 1. maj!

Kmetijska obdelovalna zadruga
ŠMARJE

čestita vsem svojim
članom ter vsem ob-
delovalnim zadrugam
našega okraja
praznik dela 1. maj!

Delovni kolektiv
KMETIJSKE
OBDELOVALNE
ZADRUGE

v KROGU želi vsem svo-
jim članom ter vsem kme-
tijskim zadrugam mnogo
uspeha in napredka pri
utrjevanju zadrugištva

Mestni ljudski odbor PORTOROŽ

čestita vsem prebi-
valcem svojega ob-
močja k prazniku
dela 1. maju ter jim
želi obilo uspeha pri
graditvi socializma!

Delovni kolektiv

Uprave vodovoda in melioracij

v Kopru vošči delovnemu ljud-
stvu našega okraja 1. maj!

„JAVOR“

TOVARNA FURNIRJEV, VEZANIH
IN PANEL PLOŠČ, PARKETOV,
LADIJSKIH PODOV, EMBALAŽE IN
DRUGIH LESNIH PROIZVODOV
Sedež: ŠEMPETER NA KRASU

vošči vsem delovnim
* kolektivom *
in odjemalcem 1. maj

NUDIMO VAM V VELIKI IZBIRI VSE VRSTE
FURNIRJEV, VEZANE IN MIZARSKE PLOŠČE,
JELOV REZAN LES IN REZAN LES VSEH OSTA-
LIH LISTAVCEV TER EMBALAŽO ZA SADJE IN
ZELENJAVO. KUPUJEMO VSE VRSTE HLODO-
VINE ZA ZAGO, LUSCENJE IN FURNIR

GLEDALISČE ZA SLOVENSKO PRIMORJE V POSTOJNI

čestita vsem svojim obiskovalcem ob 1. maju!

Okrajni odbor Ljudske prosvete v Postojni

čestita vsem članom ljudsko prosvetnih organizacij ob 1. maju in želi vsem mnogo uspehov!

Kmetijska zadruga z.o.j. CERKNICA

VOSCI 1. MAJ VSEM DELOVNIM
LJUDEM NASE DOMOVINE, POSEB-
NO KMETIJSKIM ZADRUGAM TER
JIM ŽELI OBILO USPEHA PRI NJI-
HOVEM DELU!

Mestne trgovine POSTOJNA

čestitajo svojim odjemal-
cem mednarodni delavski
praznik 1. MAJ!

Industrijsko podjetje za predelavo mesa v Postojni

čestita svojim odjemal-
cem praznik delovnega
ljudstva 1. maj!

Svoje prvovrstne iz-
delke vam nudimo po
zelo nizkih cenah: mor-
tadelo, salamo, kranj-
ske klobase, prekajeno
meso, prekajeno slani-
no, šunkarice

MESTNO GOSTINSTVO POSTOJNA

želi vsem delovnim kolektivom in odjemalcem vesel
1. maj in se jim priporoča s svojimi obrati:

HOTEL JAVORNIK, telefon št. 84
MESTNA KAVARNA IN RESTAVRACIJA, Titov trg 1
MESTNA SLASCICARNA IN BUFFET
KOLODVORSKA RESTAVRACIJA IN BUFFET
DELAVNICA SODAVICE

V vseh svojih obratih jamčimo za prvovrstna jedila
in pijače in za solidno postrežbo

Ob 1. maju, prazniku vseh delovnih ljudi, želi

Lesno industrijsko podjetje v Cerknici

svojim odjemalcem in delovnemu kolektivu še mnogo
uspehov pri nadaljnjem delu!

čestita vsem delovnim kolektivom
in posameznikom praznik dela
1. maj
Priporočamo še naprej naše
kvalitetne izdelke, med njimi
posebno nove eksportne likerje

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE - POSTOJNA

čestita delovnim kolektivom, delavcem
in uslužbencem, kakor tudi odjemalcem
praznik dela 1. maj!

TOVARNA „PLETENIN“ SEŽANA

*
čestita delovnim kolektivom in
svojim odjemalcem praznik de-
lovnega ljudstva 1. maj!
*

KMETIJSKA ZADRUGA KOMEN

čestita vsem delovnim kolektivom
praznik 1. maj in jim želi čim-
večji uspeh pri delu za izgradnjo
socialistične domovine

Otrokova igra posnemanje odraslih

Večkrat slišimo matere, kako se pritožujejo, da današnja mladina nima smisla za domače delo. To je popolnoma razumljivo! Odraslo domače delo smatra otrok kot zoprno dožnost, zato jo stori nejevoljno in se mu zdi odveč. Temu pa navadno niso krivi otroci sami, ampak njihovi vzgojitelji.

Mati je tista, ki mora znati vskladiti hišno delo z otrokovo igro, tako da mu njena želja ne bo neprijetno izvrševanje dolžnosti, ampak prijetna sprememba v igri. Z odločnim ukazovanjem ali prepovedjo redko dosežemo zaželen uspeh, če pa znamo v otroku vzbuditi zanimanje, ukazovanje ni več potrebno in če znamo suvar primerno raztolmačiti, prepoved odpada sama po sebi.

Igra je tudi odraslim včasih potrebna zamena dela, pri otroku pa je lahko pravo vzgojno sredstvo. Zato igre in njenega pomena ne sme biti podcenjevati in smatrati samo za potrebno fazo otrokove brezposelnosti, ampak mora razumeti, da je igra otrokova zaposlitev, ki mu bistri duha, stopnjuje njegovo vztrajnost in širi polje mišljenja. Od naše spretnosti je odvisno, če bomo znali lahka hišna dela, primerna otrokovi starosti in zmogljivosti, spremeniti v igro, ki bo navajala otroka na razumevanje dela in na samostojnost.

Nikoli ne smemo pozabiti, da je v otroku zelo razvit čut za posnemanje. Le opazujemo ga pri igri takrat, ko tega ne ve, in videli bomo, da je njihova naravna igra vedno posnemanje odraslih. Deklica se igra s svojo punčko, kot da je njena mamica, jo oblači, pelje na sprehod, oštevja in uči; želi si igrači, ki predstavljajo kuhinjsko pohištvo in orodje, da bi lahko posnemala mamico, ko kuha, pere ali šiva. Za dedke je vzor spretnosti in popolnosti oče. Ves vznemirjen, če govori oče z njim kot z odraslim in če si želi njegove pomoči pri svojem moškem delu. Če bomo znali to otrokovo zanimanje vskladiti z njegovo zmogljivostjo in drugimi vzgojnimi sredstvi, bomo lahko dosegli presenetljive rezultate v otrokovem razvoju in njegovem odnosu do doma, dela in dolžnosti.

Najnovejša vzgojna navodila poznavalcev otrokove duševnosti so, da bodi otrok čim dlje res otrok, to se pravi, da ne smemo obremenjevati njegovih telesnih zmogljivost z delom, niti njegove duševno-

sti s prezgodnjim učenjem branja, pisanja, recitiranja in podobnim. Ugotovili so, da to kvarno vpliva na otrokov živčni sistem in telesni razvoj. Pretiravanje v teh stvareh lahko pusti otroku posledice za vse življenje, zlasti če je že po naravi telesno in živčno občutljiv. Starši morajo biti zelo previdni pri uveljavljanju svojih želj po čudežnih otrocih.

Prav tako pa ni prav, da otrok v primerni starosti ne spozna dela, dolžnosti ter skrbi in borbe odraslih. Vedno pa moramo najti ravnotežje med igro in delom, otrok se mora pripravljati za življenje, obenem pa mora imeti tudi brezskrbno in sončno mladost.

Kako pričnemo? Ze prav zgodaj (2-3 leta) navajamo otroka na red pri igračkah. Čez dan jih lahko razvleče v določenem prostoru, zvečer pa jih mora pospraviti. Najprej bo to delal pod našim nadzorstvom in vsakodnevni opominjanjem. Ko pa bo to postala njegova navada in ne bo mogel niti zaspati, če igrači ni pospravil, je prvi uspeh tu. Pospravljanje igrači ne bo več zoprna dolžnost ali mamina sitnost, ampak del igre, nekaj samo ob sebi umevnega. Obenem bo spoznal otrok prijeten občutek izvršene dolžnosti.

Otrok raste in naša vzgoja gre dalje. Otrok je pokazal voljo, da bi nam pri nekem delu pomagal. Veliko napako storimo, če ga posmehljivo zavrtnemo, češ saj ti tega

ne znaš in ne zmoreš, samo v napoto mi boš in boš še kaj razbil ali pokvaril. Res je, da ne bomo imeli od otrokove pomoči velike koristi in da nam bo verjetno kaj pokvaril, toda stvar, ki jo bomo žrtvovali,

ne bo zaman. Otrok bo vesel, da nam lahko pomaga, njegov občutek samostojnosti, koristnosti in sposobnosti se bo zelo okrepil. Ravno iz te otrokove želje bomo z malo potrpežljivosti in dobre volje, kot vedno pri vzgoji, lahko zbudili veselje do dela. Otroku moramo razložiti, kako naj dela in česa ne sme. Njegovo veselje nad uspehom nas bo poplačalo.

Napačno je tudi, da otroka sicer pustimo, da dela potem se pa iz njegovega dela norčujemo, tako da razume, da je njegovo delo nevažno in nekoristno. Le pomislimo, kako smo sami veseli, če nas kdo pohvali in kako potem delamo še z večjim veseljem. Zato tudi otroka le pohvalimo, če to njegov trud in dobra volja zaslužita, čeprav ni bilo delo uspešno ali koristno. Videli bomo, kako bo zrasla otrokova samozavest in vnema, če bo čutil, da je njegovo delo prav tako upoštevano, kakor ono odraslih.

Če deklica rada dela kolače iz peska in blata, zakaj ne bi smela pomagati mami, ko peče piškote? In če rada pere, zakaj ne bi smela oprati oblek svoje punčke? Pogledajte dobro v njene očke, ko se bo pohvalila pred očetom ali kako prijateljsko in če tudi vi ne boste skoparili s pohvalo! In če vam je deček pomagal pri zalivanju vrta in ob priliki omenite, da je solata tako lepa prav zaradi tega, bo ves naplajen od ponosa. Ko bo pozneje velik in ga boste naprosili, naj vrt zalije, ne bo nejevoljno namrščil čela ali celo kaj pripomnil, ampak bo to storil rade volje, saj bo imel ob tem tako prijetne spomine na otroška leta. Deklica pa, ko odraste, ne bo prišla z nejevoljo kuharice v roko ali se lotila kupa perila, saj je včasih tako rada pri mamiči mešala in prala punčki obleke.

Pri tej vzgoji moramo seveda vedno poslušati zdrav človeški razum, ne pretiravati in ravnati moramo individualno po otrokovi sposobnosti in stopnji razvoja.

Štiri mladostne poletne obleke iz suile ali pralnega blaga. Prva je enobarvna in jo krasijo robčki na žepih in pasu. Druga je iz črtastega blaga, s kombinacijo črt poudarimo vitkost pri močnih postavah ali pa

naredimo previtko linijo bolj polno. Tudi tretja obleka je primerna za močnejšo linijo, vzorec mora biti živopisan, toda droben. Zadnja obleka na naši sliki je iz pikčastega blaga, primerna za mlade, vitke postave.

Drobni nasveti

Kislina osvežuje. Najbolj zdrave kisline so: limonin sok in ostalo kislo sadje. Dobro je kislo mleko, surovo kislo zelje in kisle kumare.

Odlično lahko varčujete z nogavicami, če daš v čevlje podplat iz baržuna.

Neprijeten vonj iz lijaka odpraviš, če vanj položiš velike kos sode in nato doliješ tople vode.

Zmečkano obleko zravnaš, če jo položiš v vlažen prostor.

Preproga ne bo nikdar izgubila sveže barve, če jo pred pometanjem potreseš z vlažno soljo ali jo po stepanju izbrisiš s krpo, namočeno v slani vodi.

Mleko je dobro, če ostane kapljica na koncu igle, ki jo pomočiš vanj; drugače zdrkne z igle.

Podplati dalj vzdržijo, če jih namažeš z glicerinom.

Maslo ostane dolgo sveže, če ga poliješ z mrzlo prekuhanano slano vodo.

Plesniv kotel osnažiš, če v njem pol ure kuhaš krompirjeve olupke.

Počeno jajce lahko skuhaš, če ga oviješ v tanek svilnen papir, vodi pa dodaš soli.

Klobase ne pokajo pri kuhanju ali pečenju, če jih prej pomočiš v vrelo vodo.

Športne zanimivosti

O zgodovini alpinizma

Ceprav je alpinizem predvsem šport novejših dob, so se vendar že v starem veku vzpenjali na visoke gore. To se je zgodilo navadno ob vojaških pohodih, ko so hoteli presenetiti sovražnika. Tako je na primer grški vojskovodja Ksenofon že leta 401. pred našo ero pozimi prekorčal visoko armensko ravan z 10.000 vojakov. Aleksander Veliki je 334. do 324. prekorčal s svojo vojsko Taurus, Elbrus in Hindukuš (3550 m), pri čemer so se njegovi vojaki posluževali vrvi in klinov. V zgodovini je zelo znan tudi pohod kartaškega vojskovodje Hanibala čez Pireneje in Zapadne Alpe. Pohoda se je udeležilo 30 do 50.000 vojakov, 9000 konjenikov in 37 slonov.

Tudi v srednjem veku so se vzpenjali po planinah v glavnem zaradi vojaških potreb, izjema so bili le Cimbrji in Norvežani. Cimbrji so pozimi radi zahajali v planine, odkoder so se s štiti spuščali v dolino, pri Norvežanih pa so bila priljubljena tekmovalna vzpenjanja po skalah. Iz srednjega veka nam je ohranjena še ena vest o planinstvu in sicer se je slavni italijanski pesnik Petrarca popel leta 1336 na Ventoux (1920 m).

Visoke planine so začele privlačati ljudi šele v novem veku. Plezali so začeli pisati knjige in časopise, meriti vrhove, vendar lahko govorimo o alpinizmu šele, ko so zavzeli najvišji vrh Alp Mont Blanc (4810 m). To najvišjo goro Evrope je dosegel 8. VIII. 1786 zdravnik Paccard iz Chamonixa. Po tem podvigu so v razmeroma kratkem času osvojili tudi druge najvišje vrhove Alp: leta 1799. Grossglockner, 1811. Jungfrau, 1820. Zugspitze itd. Alpinizem so v začetku najbolj propagirali Angleži, ki so leta 1857 ustanovili prvo društvo — »Club alpin« v Londonu.

Sredi preteklega stoletja so se pojavili alpinisti tudi v naših krajih. V glavnem so bili to tujci, z edino izjemo Slovenca Valentina Staniča (po njem se imenuje tudi

koča na Kredarici). Po prvi svetovni vojni je bil znan tudi dr. Tuma, sodnik iz Slovenskega Primorja ki je izdelal nomenklaturo (ime-noslovje) za Julijske Alpe. Prvo slovensko planinsko društvo so ustanovili leta 1893 v Ljubljani. Alpinisti imajo tudi svojo mednarodno zvezo — Union international des Association d'Alpinisme.

Na večino najvišjih vrhov sveta je danes že stopila človeška noga. Izjemo tvorijo le nekatera področja Himalaje in najvišji vrh sveta Mont Everest. Vsi poskusi, da bi zavzeli Mont Everest, so do zdaj propadli. Prav v zadnjih dneh pa so krenile v področja Himalaje zopet tri skupine najboljših svetovnih alpinistov, med njimi tudi skupina sovjetskih alpinistov, ki so »trdno prepričani«, da bodo zavzeli najvišjo goro sveta.

Konjski šport v Postojni

Klub za konjski šport »Heroj Vojk« v Postojni s svojima sekcijama v St. Petru na Krasu in v Prestranku deluje skromno, vendar pa uspešno že tretje leto. Nedavno je imel klub svojo redno letno skupščino, kjer so izvolili novo upravo.

Prva letošnja preizkušnja mladih jahačev bodo tradicionalne konjske dirke 1. maja na rakičnem letališču pri Postojni. Tekme bodo v maneškem jahanju, volteževanju, skakanju čez zapreke in galopskih dirkah. Največje zanimanje pa je za dirke kmečkih in delovnih konj enovpreg ter dvovpreg. Kdo bo zmagovalce? Postojni Slivar Bruno s kobilom Elo, Kodelo Aleš s kobilom Gugutko, Bazjako Bruno s kobilom Vesno, Hlad Krisl s kobilom Lilijo, Križman Igor s konjem Brnjom, Boštjančič Franc s kobilom Lilo, Garzaroli Dušan s kobilom Kratko; Borjančič Dinko s konjem Cvetkom, Knežaurak Rupič s kobilom Soko, Blazina Franko s konjem Zandarjem pridno vežbajo pod vodstvom inštruktorja poročnika Maksimovi-

ča. Vsi naštetni spadajo v prvo ekipo in se imajo za same »stare jahače«.

Drugo ekipo, »novince«, vadi inštruktor poročnik Savo Simič. Iz Prestranka so navdušeni jahači pionirji brata Tomšiča ter Silvo Znidaršič. Za sekcijo Prestranek bo nastopil v skakanju preko zaprek Skalec Ivan, za sekcijo Sentpeter bodo tekmovali Dekleva Lovro, Klobučar Janko ter ekipa pod vodstvom inštruktorja poročnika Kalapača. Za zmagovalce so določene lepe nagrade. (Jor)

Boksarska ekipa »Lokomotiva« je pred dnevi premagala v Stockholmu neuradno švedsko reprezentanco z 12:8.

Nogometna zveza Slovenije je na izrednem sestanku sklenila uvesti strogo preiskavo v zvezi z zadnjimi incidenti na nogometni tekmi slovenske lige Odred-Sloga. Na tekmi ki se je končala z rezultatom 3:2 za Odred, so gledalci v odmoru vdrli na igrišče in fizično napadli sodnika Janežiča. Nogometna zveza Slovenije zahteva za krivce najstrožje kazni.

Plavalec Mornarja Pandur se je s svojim rezultatom 2:40,5 na 200 m prsno uvrstil med najboljše plavalce na svetu v klasičnem prsnem stilu

gradnja cest
in mostov
sektor Koper

čestita vsem kolektivom k največjemu prazniku delavskega razreda — 1. maju!

ZDRAVNIŠKI KOTIČEK

ROJSTVA, BOLEZNI IN SMRTI
V SLOVENIJI

Leta 1948. je bil v Sloveniji prvi popis vsega prebivalstva. Od takrat pa do konca leta 1951. se je število prebivalstva v Sloveniji zvišalo za 4,2%, tako da šteje danes republika Slovenija okrog 1.450.000 prebivalcev. Lani se je rodilo pri nas na 1000 prebivalcev okrog 24 otrok, umrlo pa je na 1000 prebivalcev 13 oseb. Razlika med številom rojenih in umrlih na 1000 prebivalcev znaša torej 11, čemur pravimo naravni prirastek. Leta 1939. je znašal naravni prirastek 8,2%.

Umrljivost dojenčkov, ki je pri presoji umrljivosti prebivalstva še zlasti važna, je padla od predvojne, od 11,4 umrlih na 100 živorojenih otrok leta 1937 na 8,6 umrlih na 100 živorojenih otrok leta 1951. To pa seveda še nikakor niso zadovoljive številke in bo treba umrljivost dojenčkov še zmanjšati, za kar se naša zdrav-

stvena služba še posebej prizadeva.

S'ej ko prej bo vsakogar zanimalo, za katerimi boleznimi pri nas ljudje umirajo. Prav točnih podatkov o tem sicer še ni, vendar pa lahko rečemo, da povzročajo največ smrtnih primerov obolenja srca, neznoge, rak in jetika. Rak in jetika sta v primeri s predvojno dobo mesti zamenljiva. Velike uspehe je dosegla naša zdravstvena služba pri zdravljenju jetike, saj je umrljivost za jetiko močno padla. Med akutnimi infekcijskimi boleznimi spada na prvo mesto škrlatinka, slede ji tifus, davica in griža. Nežgod pri delu je bilo lani zelo veliko, kar je povzročilo občutno gospodarsko škodo zaradi izgubljenih delovnih dni. Zato bo treba poostrižiti ukrepe za preprečevanje nezdod. Nadaljnja obolenja, ki jih zdravstvena statistika za lansko leto omenja po vrsti, so boleznii dihal, bolezni kože in podkožja, bolezni prebavil in revmatizem. L. K.

Krvavi jezdeci

FRANCE BEVK

V gorenji sobani gradu na Kozlovem robu se je nekdo zakrohotal. Bil je grof Henrik. Kakor da vidi kapitana oglejskega patrijarha, kako blodi po strmini na Vrata in po gozdovih do Čepovana in išče Henriko vojsko.

Naslednje jutro je šel nekdo po dolini Bele vode proti Gorici, zvenetal s frizaki v žepu in jih na vsakih tisoč korakov štel. Bil je ogleduh, ki je v eni noči prestal lozo in lakoto.

Po strmih, poraslih bregovih ob reki pa se je potikal patrijarhov kapitan s svojo vojsko, ki jo je skušal rešiti po stranpoticah proti Furlaniji, in klet. Preden je zapustil tolmínsko zemljo, je zažgal dve kmetiji in pretepel moža, ki mu je kazal pot.

Ta je bil iz Modreje. Pod večer se je privlekel do Stefanove hiše in se zgrudil. Toliko, da je povedal, kaj se je zgodilo, ko se je onesvestil. Mati Agata je vzklila: »Joj, hudo bo za nas!« Gledala je v moža, ki ga je Štefan močil z vodo in ga prebujal k zavesti.

»Dobro za nas!« je dejal Štefan. »Zahvaljen bodi Bog!«

Mati se je tem besedam začudila, Štefan pa je dostavil: »Kdo me bo terjal, da bi kaj plačeval? Kdo me bo tepel, da bi mu držal hrbet? Govoré, da je Henrik dober grof in da je gastalda Feliksa vzela noč.«

Besede, ki jih je Štefan govoril o grofu Henrik, so bile deloma resnične.

Kljub lakoti po zemlji in po gospodstvu ta ni bil nenasiten krvi; in hiše, ki jih je zažgal, niso plamenele brez žive potrebe. Bil je pameten in je vedel, da bi pogorišče teže plačevalo davek ko cela hiša in bi gorele plamenice v škodo njegove mošnje. Ker je gojil srčno željo, da bi si ohranil to bogato molznico, ki mu je obetala še obilo cekinov in srebrnikov, je hovel pridobiti tudi njeno ljubezen, zato ji je dal dobrega oskrbnika Pavla Bojana. Ta je bil odločen in hraber plemič stare slovenske rodbine, ki je imel v Furlaniji posestva in pri goriškem grofu velik ugled in podporo. Umel je biti prav toliko dober kot strog; slovenskih besed pa je znal toliko, kolikor jih govori pastir, ki pol življenja ni prišel v dotiko z ljudmi; še te je po beneško zavijal.

»Kako bo z novimi gospodarji?« je vprašal potepuh, ki je šel skozi deželo.

Kmet ga je pogledal in ker je dišalo, da je morebiti od patrijarha, morda pa tudi od Bojana, se je odrezal: »Naj pride toča od severa ali od vzhoda, vendarle pobije. Zdaj je sodra; bomo videli, kaj bo, ko pride cel oblak nad nas.«

Šla je samo sodra. Šel je glas od vasi do vasi, od ust do ust, da je davek pravično izterjan, desetina pravilno pobrana in da biriči brez vzroka ne pretepajo ljudi. Govorili so o kmetu, ki je prišel v Dvor in povedal, da ga je vazal osleparil in izmozgal ter ga končno še tepel, ko se je postavil za svojo pravico.

Bojan mu je dejal: »Ti si se plemiču postavil po robu in ga zdaj še tožiš?«

»Tožim ga,« je odvrnil kmet, »ker je zahteval več, kot je pisano in me je tepel.«

»Tožiš ga in upr si se mu,« je dejal Bojan, »zato si zaslužil kaznen. Petdeset palic dobiš; plemič pa te ne bo več nadlegoval.«

Kmeta so privezali na klop, mu potisnili deščico v hlače in ga bili. Brgeše so mu raztolkli, telesa pa ne. Ko je šel iz gradu, se je smejal; ko so ga vprašali, zakaj se smeje, je odgovoril: »Mazali so me s palico, a še vedel nisem, da batine tako lahko držim.« Ta je bil Martin, sin Ivana s Pečin.

Bajé je vazal take slišal od Bojana, da je še isto noč zajahal konja in pobegnil v laške dežele. Drugi so celo trdili, da jih je plemič dobil namesto kmeta, toda brez deščice; ampak — so pristavili — to ne more biti res, zakaj vrana vrani ne izkljuje oči.

9.

Toniš je ujel kozo in ovco, nato kozliča in ovna; živali so se bile s paše izgubile v gozd, meketaje in bleketaje blodile po gori, tekale po

ozkih stezah, ki so jih bili naredili jeleni in srne, in se plašile še same pred seboj. Tako je dobil jagnjeta in kozličke, ki jih je objemal in ljubkoval, ker ni imel človeka, da bi mu potožil gorje ali mu razodel veselje.

Pobiral je prve pridelke. Kar je zasadil in zasejal, mu je bogato obrodilo. Odhajala ga je velika radost, da mu je prekipovalo srce. Prostost je užival kot še nikoli prej. Poskakoval je kot otrok, govoril in pel:

»Bog je blagoslovil zemljico, da je rodila. V lazih, na njivicah, med skalami in med drevjem, v soncu in v senci. Tu so stroki boba in fižola in tu je klasje. Glej, snop leži pri snopu. Ni mi treba pokladati snopov v kopice po deset, da pride grofov oskrbnik in mi vzame vsakega desetega kot mojemu bratu, in še enega in morda še enega. Deset snopov je in vsi so moji. Ni mi treba dajati put ne jaje, niti mleka in sira, ne desetega kozlička ne desetega jagnjeta; ni mi treba šteti liric za davek, po katerem me nihče ne vpraša, ko nihče zame ne ve. Kje ste, biriči, oskrbniki in grofi? Kje si gosposka? Ne potrebujem vas, da bi vam odračunaval desetino, davek, roboto, služnost in druge krvave in znojne nadloge, s katerimi mučite ljudi v imenu Boga Očeta in Sina in Boga svetega Duha. In da bi branil vaše gnezdo in vaše pravice, ki so krivice, s svojo krvjo! Kuga na vas in griža, grde bule po vsem telesu, rujne in smetljaj, ki niste od Boga, tevec od hudiča in vseh besov. Izbor, ki je ajd, je boljši od vas; skale so mehkejšje, gozd je toplejši od vašega srca. Za človeka ni potrebno drugega kot zemlja, da mu rodi, in roke, da delajo zase, v slavo Bogu in v hvalo zemlji, ki je radodarna!«

Toniš je iz radosti objel vse koze in ovce po vrsti. Izbor pa je sedel v bregu nad posmojenim drevjem, ki jih je od tal že objelo prvo rahlo zelenje, in klical: »Žanji, žanji, žanji!«

In Toniš je žel.

Zgodilo se je potem, da je težko vlekel velik obtesan blod h kočī in mu je znoj tekal s čela. Ko je počival, mu je Izbor klical: »Ženo si vzemi! Ženo si vzemi!«

Toniš je stal in poslušal; znova se mu je prebudila tiha misel mnogih noči. »Kje jo dobim?« je vprašal. Ajd se je krohotal. Toniš se je spomnil na dekle, ki mu je bilo dalo semena, ni se pa upal med ljudi.

Pod prelazom, kjer je iz tal cmizela voda in delala močvaro, je slišal Toniš nekega dne v mesecu poberuhu mlo vekanje. Prežal je v grmovju na živali in mislil na svojo osamljenost; kar je slišal, ga je prevzelo, kakor da ga kliče človek v sili.

Mlada srna je bila zašla med preslico in praprot, štiri tanke nožice so se ji vdrle v mehko, lepljivo zemljo, ni našla več opore, da bi se pognala kvišku. Zvijala se je, da bi se rešila, a močvara jo je držala kot v kleščah. Vekala je, kakor da sluti pogin, glavo in oči obupno obračala na vse strani.

Toniš je stal pred njo. Prvi hip ga je obšla radost nad plenom. Ko pa je zagledal obupno proseče oči in brezupen napor, s katerim se je žival hotela rešiti smrti, mu je vekanje šlo do srca, srnica se mu je zasmilila.

Prinesel je dračja in suhljadi in ga vrgel na praprot in preslico, da so dobile noge trdno oporo in se ni pogreznil tudi on. Ko so mu roke zgrabile živo, toplo telo živali, je občutil božansko slast, kakor v ljubezni, ki jo je poznal komaj iz sanj svojega samotnega hrepenenja.

Pomagal je živali na suhljad; srna je sprva pokleknila, nato je planila kvišku in se znova pogreznila do kolena, pognala pa se je že naslednji hip drugič iz močvare in skočila med grmovje. Tam je postala in se ozrla. Nato je izginila.